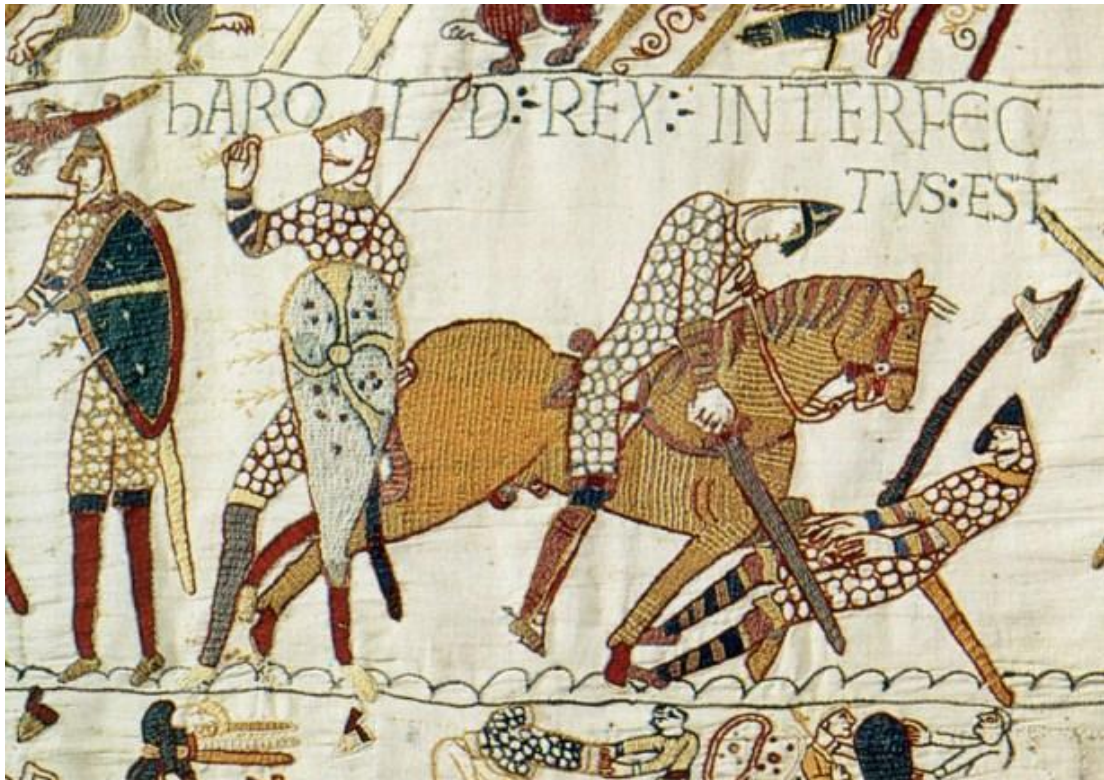

L'ANGLATERRA ANGLOSAXONA

D'EDUARD EL CONFESSOR A LA BATALLA DE HASTINGS

Andreu Mas Bassas

NiUB: 14758413

Tutor: Salvador Claramunt

INTRODUCCIÓ

Algunes versions de la història diuen que quan Guillem el Conqueridor va trepitjar la platja de Pevensey a l'octubre del 1066, va relliscar i va caure damunt la sorra. Aleshores un dels seus cavallers li va dir “esteu lligat a aquesta terra”. Aquesta era l'Anglaterra dels anglosaxons del segle XI; una terra rica que atreïa a invasors d'arreu, ja fossin danesos, noruecs, normands, etc. En aquell temps aquesta illa era la perla dels regnes del nord.

Anglaterra és, sens dubte, la protagonista d'aquest treball.

Una de les primeres informacions que vaig llegir, ja fa temps, sobre els anglosaxons, feia referència a aquells elements d'aquesta cultura antiga que havien quedat esborrats de la memòria després de la invasió normanda. Des d'aquell moment els pobles anglosaxons són quelcom de misteriosos per a mi, una ètnia a mig desenterrar. La primera vegada que vaig pensar en aquest treball em va venir el cap la idea d'endinsar-me en aquella Anglaterra antiga abans que fos alterada per la cultura dels normands. Així doncs, en aquest treball es pretén conèixer millor com era el regne d'Anglaterra, habitat per la cultura anglosaxona, durant la primera meitat del segle XI. Més concretament, el treball busca reunir i contrastar la informació de diversos autors sobre l'evolució política d'aquesta època tan convulsa. Per tal de delimitar l'objecte d'investigació d'aquest treball, s'estudiaran els esdeveniments principals des de l'arribada al tron d'Eduard el Confessor (1042), a la famosa Batalla de Hastings (1066) en què els anglesos van ser derrotats pels normands.

El procediment a seguir serà la de recerca bibliogràfica, així com de mapes, eixos cronològics i arbres genealògics. Entenent la dificultat que suposa aprendre les diferents característiques d'una cultura estrangera, s'utilitzarà també alguna bibliografia que parli dels segles anteriors al període que ens interessa, per tal de contextualitzar-lo i d'entendre l'evolució d'aquest territori.

L'Anglaterra anglosaxona: des d'Eduard el Confessor a la Batalla de Hastings, s'estructurarà de la següent manera: primer de tot hi haurà un capítol dedicat al territori, tant en les seves característiques geogràfiques, com en la seva nomenclatura i evolució històrica del seu repartiment fins als temps d'Eduard; per tal d'aclarir els grans moviments polítics que van sacsejar Anglaterra al segle XI es dedicaran dos capítols a la institució del regne anglès i la noblesa; en la seva evolució i les seves principals aportacions; a continuació arriba “El convuls segle XI”, una explicació molt breu de la turbulenta situació que va precedir l'arribada al poder d'Eduard el Confessor; i finalment entrariem al segon bloc del treball, el qual pretén explicar àmpliament el regnat i la figura del rei Eduard, així com el conflicte que va suposar la qüestió de la seva successió; arribats a l'any 1066, es posarà el focus en els candidats a succeir Eduard, en el breu i dificultós regnat de Harold i en l'enfrontament que va canviar la història d'Anglaterra: la Batalla de Hastings.

EL TERRITORI

Ben entrats al segle VI alguns pobles del nord d'Europa van arribar a Anglaterra i van establir els seus primers regnes, arribant a conquerir dues terceres parts de l'illa anglesa.

Aquests pobles invasors provenien de la costa germànica. Hi havia els saxons, que venien del nord-oest de Germània (el que els nouvinguts anomenaven “la Vella Saxònia”); els angles, que eren provinents de la zona fronterera de Germània i Dinamarca; i els juts que, segons Bede el Venerable, provenien de Jutland¹ o, segons l'historiador Christopher Brooke, de Friesland i Rhineland (més al sud que els seus compatriotes)². Un estudi dirigit per Jolliffe coincideix amb Brooke sobre l'origen dels juts i creu que és correcte utilitzar el terme “juts” per a aquells primers pobladors de l'extrem sud-est d'Anglaterra (sobretot de Kent)³. De tota manera van ser el poble menys nombrós en ocupar l'illa. A Anglaterra van conviure i, en certa manera, van arribar a mesclar-se. Els angles es van imposar al nord i a les terres centrals (que es coneixen com a *midlands*), els saxons es van estendre pel sud i l'oest, i els juts es van quedar amb Kent (a l'extrem sud-est) i Hampshire (també al sud). Es considera fermament establerta des de l'any 600 la que es coneixeria com a “cultura anglosaxona”. A partir d'aquell moment va començar a emergir un grup de regnes capdavanters: el líder d'aquests regnes al llarg del proper segle va ser Northumbria (al nord de l'illa, des d'Edimburg fins més al sud de York), després Mèrcia (a l'àrea central), que va derrocar l'anterior regne com a líder al segle VIII, i finalment Wessex (al sud-oest) que, després d'un assentament tardà, es va erigir com al gran regne anglosaxó des de principis del segle IX⁴.

A finals de segle Wessex ja es considerava com “el principal regne anglès”. Durant els segles X i XI tots els territoris dominats per Wessex (que pràcticament eren la totalitat dels regnes anglosaxons) van esdevenir el regne d'Anglaterra. Aquest gran regne va ser el resultat d'un projecte conjunt entre la dinastia del rei Alfred (871 - 899) i els invasors *danesos* (el terme que s'utilitza a les fonts és *Danes*, una tribu germànica que provenia de l'actual Dinamarca). Els danesos havien atacat Anglaterra en ràtzies intermitents fins que finalment s'hi van assentar al segle IX⁵.

El mapa d'Anglaterra durant el període anglosaxó va estar en moviment continu. Amb cada un dels canvis que va patir el territori s'afegia una capa que enterbolia el passat. Un dels grans misteris, en referència a l'Anglaterra anglosaxona, és el de les fronteres, ja que, si bé coneixem la gran majoria dels noms dels comtats i dels regnes, encara som incapaços de traçar les seves fronteres. Evidentment, cada traspàs de poder, cada invasió, cada guerra, és una dificultat afegida per elaborar aquest mapa.

¹ STEVENS, J. (traducció). *Bede's Ecclesiastical History of the English nation. Volume I*. Everyman's Library (Ed.). Londres (1965). Pàg. 71.

² BROOKE, C. *The Saxon & Norman kings*. B. T. Batsford LTD (Ed.). Londres (1963). Pàg 20.

³ JOLLIFFE, J. E. A. *Pre-feudal England: The Jutes*. Frank Cass & Company LTD (Ed.). Londres (1933). Pàgs. 73 / 98 – 99.

⁴ BROOKE, C. *The Saxon & Norman kings*. B. T. Batsford LTD (Ed.). Londres (1963). Pàgs. 19 – 20.

⁵ *Ibidem*. Pàgs. 20 – 23.

L'HEPTARQUIA

Durant més de dos-cents anys, abans de la invasió danesa, gran part d'Anglaterra havia estat governada pels reis de Northumbria, Mèrcia i Wessex, que compartien l'illa amb els antics i menors regnes d'Ànglia de l'Est (*East Anglia* en la llengua original), Essex, Sussex i Kent. Aquesta agrupació de regnes anglesos es va conèixer com l'"heptarquia anglosaxona". Tanmateix se sap que en aquesta terra de fronteres inestables hi va haver més de set regnes. Aquestes regions, normalment conegudes com a "regnes petits", eren una mena de "territoris satèl·lit" dels grans reialmes d'Anglaterra, que els van acabar absorbint. Magonsæte i Hwicce són dos bons exemples dels nombrosos regnes tribals i altres petits reialmes d'aquestes primeres èpoques. Molts d'aquells reialmes antics, com Ànglia Central (*Middle Anglia* en la llengua original) que va ser el predecessor de Mèrcia, o els *gewissae*, predecessors dels habitants de Wessex, no han deixat cap rastre al mapa d'Anglaterra.

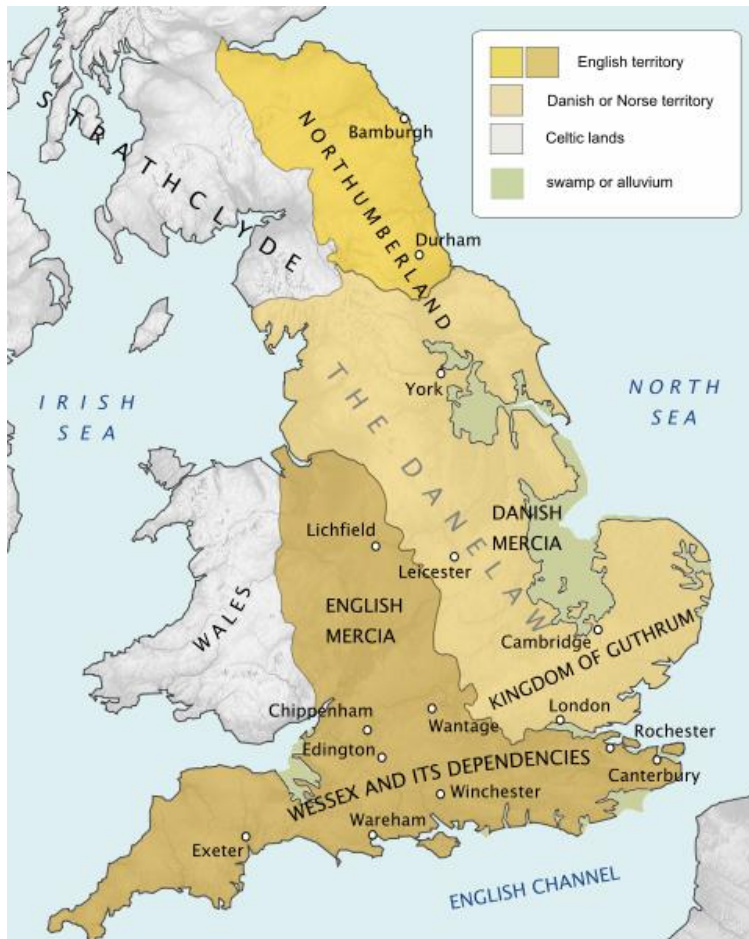

Heptarquia anglosaxona (i regnes celtas a l'oest)

Si bé sabem que cap a l'any 700 aquests grans regnes ja existien, encara hi ha grans dificultats per entendre l'origen del seu naixement. L'eina principal per indagar en els seus orígens és el seu nom: trobem noms celtas, noms pre-saxons i saxons. En el cas dels noms celtas destaquen Bernícia i Deira (regnes que acabarien formant el de Northumbria), que provindrien del segle VI, tot i que no es coneix com es van formar. Un altre regne d'origen celta és Kent, que en temps de Juli Cèsar es coneixia com a *Cantium*. En els casos de Lincoln, conegut com a *Lindum* a l'època romana, o Lindsey es tractaria de noms híbrids. Podria ser que aquest grup de territoris fossin dominis indígenes que els cabdills saxons van revifar durant la seva ocupació. A partir del segle VII comencen a aparèixer una forta tendència de noms angles al nord i de saxons al sud. A l'àrea d'influència saxona s'hi formen els regnes de Wessex (*west + saxons*), Middlesex (*middle + saxons*), Sussex (*south + saxons*) i Essex (*east + saxons*). A l'extrem sud hi trobem la terra de Hastings, que deu al seu nom a l'antic "poble del rei Hæsta" (del segle VI), és a dir els "*hæstingas*", que acabaria formant part de Sussex. Alhora, a l'àrea d'influència angla (a les midlands) apareixen els regnes d'Ànglia de l'Est, d'Ànglia Central i Mèrcia. Tot i que no es pot confirmar del tot, sembla que els mercians eren els angles que vivien a la frontera amb Gales,

també anomenada “marca” (*march* en anglès), és a dir que eren els “angles de la marca” (*¿march angles = mercians?*)⁶.

Bede el Venerable explica que a l'extrem nord hi vivia el poble angle dels “northumbrians”, és a dir, aquells que vivien al nord del riu Humber. D'aquest poble en va sorgir el regne de Northumbria. Bede parla també del poble dels juts que, si bé eren un poble germànic diferent dels angles i els saxons, la seva presència no ha deixat cap rastre al mapa d'Anglaterra⁷.

Anglaterra sota la invasió danesa.

s'estenia al nord i l'est d'Anglaterra. El Danelaw reunia una tercera part del total d'Anglaterra: estava format per Yorkshire, Nottingham, Derby, Stamford, Lincoln, així com Cambridgeshire, Suffolk i Norfolk (d'Anglia de l'Est) i les terres de Northamptonshire, Huntingdonshire, Bedfordshire, Hertfordshire, Middlesex i Buckinghamshire (a les midlands de l'est), apart del regne d'Essex⁸.

EL DANELAW

Les incursions vikingues al segle IX se succeïen amb violència i l'est d'Anglaterra va esdevenir un territori inestable i perillós. Després d'anys d'atacs Alfred el Gran va aconseguir aturar-los, però els anglesos no disposaven de forces suficients per expulsar els vikings danesos de la seva illa. Per aquesta raó quan el rei Alfred va derrotar al cabdill danès Guthrum a la Batalla d'Edington (878) van decidir signar un tractat de pau que definís les fronteres dels seus regnes per tal que cap dels dos les sobrepassés. El conjunt de territoris d'Anglaterra que els danesos van obtenir es va anomenar *Danelaw* (*dane's law*), és a dir aquella terra on els danesos tenien jurisdicció.

L'àrea d'influència danesa

⁶ BROOKE, C. *The Saxon & Norman kings*. B. T. Batsford LTD (Ed.). Londres (1963). Pàgs. 97 - 101.

⁷ STEVENS, J. (traducció). *Bede's Ecclesiastical History of the English nation. Volume I*. Everyman's Library (Ed.). Londres (1965). Pàgs. 69 – 73.

⁸ BROOKE, C. *The Saxon & Norman kings*. B. T. Batsford LTD (Ed.). Londres (1963). Pàgs. 20 – 23.

Val a dir que, tot i que els orígens del Danelaw provenen de l'expansió vikinga del segle IX, no es va utilitzar aquest terme per descriure aquella àrea geogràfica fins al segle XI ⁹.

L'HERÈNCIA D'EDUARD I HAROLD

Les fronteres del període anglosaxó que es coneixen amb més exactitud són les que es van establir a finals del segle X. La presència danesa va deixar la figura del *jarl* o *earl* (comte) que eren nobles d'alt rang, amb el màxim poder territorial per sota del rei. Els seus dominis eren els comtats. Al segle XI els principals comtats d'Anglaterra eren: el de Northumbria, el comtat d'Ànglia de l'Est, el comtat de Mèrcia, el de Wessex, el comtat de Kent, el de Hereford i el comtat de Huntingdon (que va aparèixer just abans de la Conquesta normanda al 1066).

En aquesta etapa els reis d'Anglaterra administraven el seu regne a partir dels *shires*. Entre els més destacats hi havia els shires de Kent, Sussex i Essex, al sud-est, que, originàriament, havien estat regnes independents; a l'extrem oriental els shires de Norfolk i Suffolk havien format part del regne d'Ànglia de l'Est; i els shires de l'est de les midlands que van ser separats dels darrers regnes del Danelaw del nord, i encara van mantenir elements propis de la cultura danesa. Alguns d'aquests van ser agrupats en quatre dels "cinc *boroughs*" (municipis danesos a l'est de les midlands): Derby, Leicester, Lincoln and Nottingham. Al nord hi trobem Yorkshire que comprenia els antics dominis de Deira, les terres que hi havia entre el riu Humber i el Forth (actualment a Escòcia); i també Northumberland, que havia heretat les terres de l'antic regne de Bernícia. Pel què fa als shires de les midlands de l'oest, van ser creats artificialment pels diversos reis del segle X a partir del regne de Mèrcia: entre ells hi havia Hereford (antic regne de Magonsæte) i Worcester (antic regne de Hwicce). Els municipis amb què es va dividir el territori a l'oest de Wessex van sorgir dels petits principats celtas de Cornualla i Devon. Aquests es van afegir als altres municipis de Wessex: Dorset, Somerset, Wiltshire i Hampshire ¹⁰.

⁹ WHITELOCK, D.; DOUGLAS, D. C.; TUCKER, S. I (Traducció). *The Anglo-Saxon Chronicle*. Eyre and Spottiswoode (Ed.). Londres. (1961). Pàgs. 100 – 106.

¹⁰ BROOKE, C. *The Saxon & Norman kings*. B. T. Batsford LTD (Ed.). Londres (1963). Pàgs. 95 – 97.

EL REGNE ANGLÈS

EL REI I ELS SEUS “HOMES SAVIS”

Hi ha certes discrepàncies sobre com s'esdevenia rei a l'Anglaterra anglosaxona. Christopher Brooke afirma que a les primeres èpoques de l'Edat Mitjana les lleis d'Anglaterra, amb algunes excepcions, no estaven escrites, el que significa que la successió al tro s'organitzava a partir dels costums i les tradicions. A l'estudi de les antigues monarquies s'hi afegeix la dificultat que amb el pas del temps les pràctiques van anar canviant. De fet, el tema de la successió en aquelles èpoques encara es debat i es discuteix ¹¹.

En efecte no hi havia unes normes precises sobre aquest tema, però es pot afirmar que la successió als trons anglosaxons i la successió als diversos regnes anglesos s'acabava resolent (ja fos pacíficament o amb les armes). Sovint algun home ben armat fragmentava el regne a partir de la violència fins que, un cop consagrat en el poder, intentava convèncer a tothom que tenia un lligam familiar amb el seu predecessor i que havia pres el tro tot reclamant la seva herència. Quan aconseguia que la gent es calmés amb la seva explicació el “destronador” es considerava “elegit” pel poble i “legitimitzat” per la voluntat del seu predecessor. La investigació de Brooke en aquest àmbit segueix el fil de tres línies diverses: l'herència, l'elecció i la designació. Entre aquests tres conceptes s'engloba la totalitat de casos en què es podia esdevenir rei a l'Europa Occidental durant l'Edat Mitjana ¹². El *Witenagemot* (que significa “assemblea d'homes savis” en anglès antic) estava format pels *Witan* (“homes savis”); un grup de cabdills i consellers elegits pel rei. Ells l'assessoraven, només, en aquells casos en què el rei demanava consell. Normalment els reis eren prou savis per saber que els convenia demanar assessorament i, de fet, el rei que mantenia una bona sintonia amb els seus *Witan*, acabava enfortint la seva voluntat. Tot i que la “designació” d'un successor per part d'un rei vivent va ser més habitual, l'“elecció” (per part del *Witenagemot*) també va ser protagonista d'alguns casos.

Edward A. Freeman, reivindica que l'existència en àmbit polític d'un rei derivava dels *Witan*. Segons Freeman ells elegien el rei, de la mateixa manera que ells eren els únics que tenien el poder de destronar-lo. Podien deposar-lo però aquest era un dret que gairebé no es contemplava. Freeman defensa la teoria que “...Si els *Witan* podien destronar el rei, encara és més evident que el podien escollir. L'antic regne anglès era electiu, en el mateix sentit que ho eren els antics regnes teutònics. Aquella gent de l'època que valorava enormement la figura del rei creien que era convenient que els monarques fossin els descendents d'ancestres reials il·lustres. Des del punt de vista dels pagans el rei havia de provenir d'una suposada nissaga dels déus. Aquestes tendències feien que tothom assenyalsés a alguna “casa reial” en particular (...) A cada regne hi havia una família reial, d'entre la qual s'elegia el rei. Els *Witan* de la regió tenien total llibertat per escollir entre els membres de la família reial...” ¹³.

Brooke creu que sí que hi havia certs elements electius i hereditaris en la monarquia anglesa, però que per entendre'ls s'havia de dur a terme una anàlisi més complexa. Ell defensa que per comprendre la faceta electiva és vital pensar que, fins i tot pels homes del segle XI el més

¹¹ BROOKE, C. *The Saxon & Norman kings*. B. T. Batsford LTD (Ed.). Londres (1963). Pàgs. 30 – 31.

¹² *Ibidem*. Pàg. 31.

¹³ FREEMAN, E. A. *The History of the Norman Conquest of England*. Cambridge University Press. Cambridge (2011). Pàg. 856.

important era saber de quina costat estava Déu. És a dir que sabien distingir entre el “poder” (imposat a la força) i el “dret”¹⁴.

Cal destacar que el sistema de successió hereditària anglosaxona era més complex del que sembla. El regne no sempre passava estrictament al primogènit del rei anterior, sinó que algunes vegades el successor era el seu parent masculí més proper. Es van donar alguns casos en què el germà d'un rei fos el successor tot i que el monarca ja tingués fills. Aquest cas es donava quan els fills eren massa joves. Fins i tot hi va haver un parell de casos en què un fill “nascut a la porpra” (*born in the purple* en l'idioma original – es refereix a un fill nascut quan el seu pare ja era rei) tenia més dret a succeir-lo que un fill que hagués nascut abans que el seu pare prengués el càrrec¹⁵.

Pel què sembla va succeir molt poques vegades al llarg del període anglosaxó que el regne passés a través de la línia femenina, però, en principi, no hi havia res que ho impedís. En general, les dones eren més ben tractades a la societat d'abans de la Conquesta Normanda, que no pas després d'aquesta. Però cal distingir clarament la diferència entre “regles de successió” i la “posició de la dona”. Es coneixen poques dades del paper de la dona en l'àmbit successori abans de la Conquesta (quan s'utilitza aquest terme sol, es refereix a la Conquesta Normanda de 1066). Tot el que podem afirmar és que estava permès traspasar una propietat per línia femenina segons les lleis anglosaxones, però no era l'habitual.

En les primeres evidències que ens queden de Wessex als documents s'esmenta sovint que la línia de la seva dinastia provenia de Cerdic (primer rei de Wessex, entre el 519 i el 534 dC). També s'explica que gairebé totes les genealogies anglosaxones creien descendir de Woden (el déu més important de la jerarquia divina anglosaxona, més conegut a les cultures del nord com a *Odin*) i que aquesta creença els atorgava la legitimitat necessària per esdevenir reis¹⁶.

El problema successori que va tenir lloc a 1066, que va acabar amb la Conquesta normanda per part de Guillem el Conqueridor, és un dels processos més interessants i complexos de la història d'Anglaterra, en aquest àmbit. Es tracta d'un esdeveniment relativament ben documentat i s'hi expliquen molts dels problemes que es donaven en la instauració d'un rei anglès. Val a dir que la conquesta i la usurpació van ser certament comunes a principis de l'Edat Mitjana. La facilitat amb què una disputa successòria podia portar a una guerra civil i un vessament de sang explica perquè els arquebisbes i els bisbes (pels quals estava format el consell reial del Witenagemot al segle XI) estaven preparats per coronar reis de forma immediata.

L'últim pas del nomenament d'un rei constava de la unció i la coronació. La coronació del rei Edgar (973) és la cerimònia anglosaxona més detallada que s'ha conservat a les fonts. Pel què se sap, es va mantenir fins a mitjans del segle XI. Al principi se li recordaven al rei les condicions del “servei” com a “l'escollit de Déu, el triat per Déu” i, per tant, l'*ungit* per Déu (com a símbol de sacralitat i protecció divina). Dos bisbes van guiar a Edgar dins de l'església mentre un cor cantava l'antífona (la tonada que es canta després d'un salm). El rei es va prostrar davant de l'altar i es va treure la corona (que portava des de l'inici de la cerimònia).

¹⁴ BROOKE, C. *The Saxon & Norman kings*. B. T. Batsford LTD (Ed.). Londres (1963). Pàgs. 34 – 35.

¹⁵ Ibidem. Pàgs. 31 – 32.

¹⁶ Ibidem. Pàgs. 33 - 34.

Aleshores Dunstan, que presidia la cerimònia (l'arquebisbe de Canterbury en aquell temps), va començar a cantar el *Te Deum* (“A tu Déu”: primeres paraules d’un càntic tradicional cristià) però a mig cant es va emocionar per “la humilitat i la saviesa del rei”. Quan el *Te Deum* va haver finalitzat, els bisbes van ajudar a alçar el rei i li van pronunciar el “jurament de coronació”. Va ser llavors quan el rei va jurar que “... l'Església de Déu i de tot el seu poble cristià es mantindrà en pau sota el meu govern en tot moment, que impediré qualsevol robatori i injustícia sobre qualsevol mena d'home; que ordenaré que s'actui amb justícia i clemència en tots els judicis. Que Déu, sent com és generós i compassiu, ens concedeixi a mi i a tots vosaltres la seva pietat...”. Aleshores tots els presents responien “Amén”. Després de tres pregàries arribava l'anomenada “pregària solemne” en què es demanaven la benedicció de Déu “...pel teu servidor Edgar, a qui hem escollit per autoritat reial amb devoció per damunt de tots els angles i tots els saxons...”. També li demanaven a Déu que li concedís “la fidelitat d'Abraham, l'amabilitat de Moisès, la fortalesa de Josuè, la humilitat de David i la saviesa de Salomó”, per tal que nodrís, instruís, reforcés i enaltís l'Església del seu regne i a la gent que s'havia compromès a ell. Finalment s'acabava la pregària amb la unció de l'arquebisbe de Canterbury en nom de Crist i sonava l'antífona “Zadok el sacerdot i Nataniel el profeta” (càntic extret de “El Primer Llibre dels Reis” de l'Antic Testament). Entre altres oracions, se li va entregar al rei un anell i una espasa (símbols del poder reial). Llavors era coronat i, a continuació rebia el ceptre i la vara. Pronunciaven una benedicció pel rei i, després, els seus súbdits (en referència exclusivament als homes de poder) li juraven lleialtat. En acabat tothom l'aclamava dient: “*vivat rex, vivat rex, vivat rex, in eternum*” (“Que visqui el rei... per molt de temps”). A continuació era definida la seva “posició reial”: “... Alceuvos i empunyeu el vostre reial estatus, que heu mantingut fins ara en designació del vostre pare (fa referència a un terme d'àmbit successori que s'anomena “suggeriment patern”), de Déu totpoderós i de la nostra mateixa institució aquí present, dels bisbes de Déu i d'altres servidors (...) així doncs, que el mediador de Déu amb els homes (s'entén, pel context, que es refereix a l'arquebisbe de Canterbury) us afirmi a vos al tron d'aquest regne com a mediador del clergat amb el poble, i que us permeti regnar amb Ell al “regne etern”. Per Jesucrist Senyor Nostre...”. La cerimònia seguia amb més pregàries i amb la unció de “consagració” de la reina i es finalitzava amb una missa solemne ¹⁷.

ELS BRETWALDAS

Als inicis de l'Edat Mitjana, en alguns països i tribus en què el regne estava dividit o en què hi havia un gran nombre de reis escampats pel territori, es solia donar el cas que s'unifiqués la monarquia. Els anglesos van tenir els *Bretwalda's* (que significa, quasi amb certesa, “governants de Britània”). Tot i que hi ha diverses versions sobre quins van ser els Bretwalda's anglosaxons, normalment es considera que van ser vuit: el primer va ser el rei Ælle de Sussex (477 - 514); el segon, Ceawlin, rei de Wessex (560 - 590), després va venir Ethelbert, rei de Kent (590 - 616); el quart va ser el rei Rædwald d'Ànglia de l'Est (616 - 624); el va seguir Edwin, rei de Northumbria (627 - 633); succeït per Oswald (633 - 642); i per Oswiu (642 - 670); i finalment, el rei Egbert de Wessex (825 - 839). Aquests monarques eren considerats en algunes fonts com a “emperadors” de Britània ¹⁸.

¹⁷ BROOKE, C. *The Saxon & Norman kings*. B. T. Batsford LTD (Ed.). Londres (1963). Pàgs. 44 – 47.

¹⁸ STEVENS, J. (traducció). *Bede's Ecclesiastical History of the English nation. Volume I*. Everyman's Library (Ed.). Londres (1965). Pàgs. 225 – 228.

L'herència dels Bretwalda's es troba en els temps d'Alfred el Gran (849 – 899), quan el projecte d'una Anglaterra unida tornava a prendre força. D'aquell antic títol se'n van fer ressò diversos reis, tot i que amb fórmules diferents.

Amb Alfred va utilitzar-se el títol de “rei dels anglesos” (que alternava amb el de “rei dels saxons”) utilitzat més tard per Athelstan (927 -939) i els seus successors com a reis de “l'Anglaterra unida”. El mateix Athelstan va encunyar monedes amb el seu rostre gravat acompanyat de la inscripció *rex totius Britannie* (“rei de tota la Britània). Eduard el Confessor (1042 – 1066), per exemple, va seguir aquesta tendència estampant al “Gran Segell d'Anglaterra” (símbol de l'aprovació del sobirà a documents importants d'estat) el títol d'*Anglorum Basileus* (“rei dels anglesos” utilitzant el derivat grec *basileus* i no el llatí *rex* com fins ara) ¹⁹.

EL REI I L'ESGLÉSIA

Des que els reis anglesos van acollir la fe cristiana es va anar formant un patró de moral propi que els monarques predicaven amb el seu exemple. El cristianisme anglès es veia tenyit per la tradició guerrera de la societat. De fet, es percebia Jesucrist gairebé com un jove príncep guerrer i els apòstols, com la seva tropa ²⁰. Un dels temes de la moralitat que apareix amb més èmfasi és el de viure una vida d'humilitat i obediència. La riquesa era considerada moralment com un perill positiu: “... una cosa és que un home sigui ric perquè els seus pares li hagin llegat les seves possessions, i una altra és que esdevingui ric a causa de la seva cobdícia...” ²¹. Les homilies remarquen el fet que aquells que acollien la “veritable fe” eren enormement afortunats, però que les seves responsabilitats eren igualment grans. Expliquen que, de fet, Déu esperava més d'ells que d'aquells que no havien arribat a sentir la seva paraula ²².

Al llarg del període anglosaxó el paper de l'Església en referència a l'estat, i a la societat, va anar variant segons el bisbe o l'arquebisbe que la dirigia. La tendència més habitual va ser la cooperació entre l'Església i el poder secular, tot i això el cas de sant Wilfrid de York (664 – 678), que va experimentar l'encarcerament i l'exili, ens demostra que no sempre va ser una relació ideal ²³. Segurament un dels primers moments àlgids de l'entesa entre el rei i l'Església va ser quan Ecgrith, fill del gran rei Offa, va ser consagrat per l'Església (l'any 796). Era la primera vegada que un príncep anglès rebia la consagració segons el patró de l'Antic Testament. Aquesta “norma” bíblica establí que el rei era un home diferent de la resta. En temps d'Alfred el Gran (871 – 899) a Anglaterra es va establir una teocràcia a l'estil carolingi en la qual els estats secular i espiritual passaven a estar estretament entrelligats. En aquesta nova relació els crims en contra de l'Estat es convertien automàticament en pecats.

¹⁹ BROOKE, C. *The Saxon & Norman kings*. B. T. Batsford LTD (Ed.). Londres (1963). Pàgs. 93 – 94.

²⁰ LLOYN, H. R. *Anglo-Saxon England and the Norman Conquest*. Longmans, Green and Co LTD (Ed.). Oxford (1962). Pàg. 267.

²¹ GODDEN, M. *Ælfric Catholic Homilies*. Early English Text Society Supplementary Series. Londres (2006). pàg. 256.

²² LLOYN, H. R. *Anglo-Saxon England and the Norman Conquest*. Longmans, Green and Co LTD (Ed.). Oxford (1962). Pàg. 267.

²³ *Ibidem*. Pàg. 231.

Aquesta protecció mútua es va mantenir fermament fins al regnat d'Edgar I (959 – 975). De fet sovint es diu d'Alfred i Edgar que eren millors bisbes que els mateixos bisbes. Sota el regnat d'Alfred els bisbes van entrar cada vegada més en contacte amb la cort, el què va permetre una bona cooperació en temps difícils. La resistència del monarca contra la invasió danesa va ser la gran lluita per a la preservació de la fe cristiana entre els anglesos.

Des dels dies d'Alfred als últims anys del període anglosaxó hi van haver cada vegada menys diferències entre els consells eclesiàstics i el Witenagemot ²⁴.

A partir del segle X es va iniciar una nova tendència a les coronacions dels reis anglesos, en la qual pronunciaven un jurament triple: protegir l'Església i el poble de Déu, combatre la iniquitat i governar amb justícia i misericòrdia. Alhora l'Església proclamava que era part del deure d'un cristià l'obediència al seu senyor i per damunt de tots ells, ser obedient al seu rei. Segons Wulfstan (arquebisbe de York del segle X) la societat es dividia en tres grups: el de la gent que resa, el de la gent que lluita i la gent que treballa. Creia que era deure reial mantenir l'equilibri entre ells ²⁵.

LA REINA

Un bon exemple de relat en el qual es percep la relació entre els reis anglosaxons i les seves esposes és *La Vida del rei Eduard*. en aquesta obra s'explica com Eduard el Confessor (1042 – 1066) era proper a la reina, a qui sempre tenia un tron preparat al seu costat. Tanmateix, s'explica que la seva esposa, Edith, preferia ajeure's als peus del rei ²⁶. De totes maneres, sembla ser que les reines no sempre van tenir un tracte tan respectuós. Asser (un monjo gal·lès de finals del segle IX) explica que els “saxons de l'oest” (habitants de Wessex) no van permetre, durant un temps, que la reina segués al costat del rei, o, ni tant sols, prendre el títol de “reina” (*regina*). Per ells només era l'esposa del rei. Tanmateix el més comú a l'Anglaterra “preconquerida” (pels normands – 1066) era que les dones fossin tractades amb molt de respecte. De fet, de Wessex és on prové la primera evidència d'una reina prenent les regnes del govern a les primeres èpoques (Brooke parla de la reina Seaxburh de Wessex que va heretar el tron del seu espòs al 672 dC) ²⁷.

Hi ha algun precedent en què la vídua del rei va contribuir a decidir la successió, com s'aprecia a *Beowulf* i a la llegenda danesa *Hamlet* (més coneguda per l'obra de Shakespeare). També és destacable el cas de la reina Emma (988-1052) esposa, successivament, de Ethelred II (“rei dels anglesos” del 978 al 1016) i el danès Cnut (rei d'Anglaterra del 1016 al 1035) ²⁸.

²⁴ LLOYN, H. R. *Anglo-Saxon England and the Norman Conquest*. Longmans, Green and Co LTD (Ed.). Oxford (1962). Pàg. 232 - 233

²⁵ *Ibidem*. Pàg. 234 – 237

²⁶ GRANDSEN, A. *Historical Writing in England c. 550 TO c. 1307*. Routledge & Kegan Paul LTD. (Ed.). Londres (1974). Pàg. 66.

²⁷ BROOKE, C. *The Saxon & Norman kings*. B. T. Batsford LTD (Ed.). Londres (1963). Pàgs. 33/44 - 47.

²⁸ *Ibidem*. Pàg. 48.

LA GUERRA

La història central de *Beowulf* té lloc a un gran saló (anomenat *Heorot*) en què un rei danès i el seu seguici es reunien als vespres per celebrar banquets. El “seguici” era la font del poder d’un rei. La seva autoritat i prestigi depenia de la seva capacitat d’inspirar els seus companys, parents i forasters per tal que s’hi unissin, així com la seva capacitat per liderar-los exitosament en la guerra i, així, poder-los alimentar i premiar amb obsequis de gran valor.

Segons la descripció de l’obra, el saló de Heorot era gran però senzill: era una sala àmplia com una mena de graner fet de fusta. En les darreres dècades s’han descobert salons reials a Anglaterra semblants a aquesta descripció. El més destacat és el de Yeavinger, a la regió de Northumberland (part de l’antic regne anglosaxó de Northumbria). La magnificència d’aquests salons pretenien reflectir la grandesa del rei que l’habitava. Segons la descripció que se’n fa a *Beowulf*, els palaus estaven formats per sales i cabanes, com si es tractés d’un petit poble, amb un gran saló al vell mig. Aquest era l’únic que tenia diverses cambres a l’interior. Molts dels guerrers del rei dormien al gran saló. A l’obra es parla del saló de Heorot com a la “seu” del rei i el seu seguici. És a dir, que era l’edifici des d’on es governava el regne i s’impartia justícia. Des d’allà sortien a cavalcar, a caçar i, sobretot a l’estiu, a emprendre expedicions més llargues per anar a la guerra i saquejar ciutats ²⁹.

La caça era el passatemps reial per excel·lència, ja que els permetia canalitzar les seves “necessitats guerreres” en una ocupació menys perillosa que la guerra. Els homes s’ho prenién com un entrenament per ser més àgils, precisos i efectius al camp de batalla.

El cas del rei Alfred (871- 899) és excepcional. Es va preocupar de resoldre antics problemes defensius tot millorant la fortificació de les poblacions, dissenyant vaixells de guerra més efectius i reorganitzant l’exèrcit. Alfred es va adonar que un rei necessitava tant homes que resessin com homes que treballessin i fessin la guerra ³⁰. En temps d’Eduard i Harold (segle XI) el sistema militar d’Anglaterra consistia, principalment, en dues forces: el *fyrd* (la milícia nacional) i els *housecarls*. Els *housecarls* van ser, en el seu origen, una mena de guàrdia reial, dels quals també disposaven els comtes i altres nobles de menor rang, però en temps de Harold es van ampliar fins a convertir-los en forces de soldats professionals, la missió principal dels quals era reforçar els membres del *fyrd*. Per formar el *fyrd* es reclutava un home per cada *hide* (unitat de mesura de terreny equivalent a 120 acres de terra). Cada *hide* pagava vint xílings al voluntari que el representava, és a dir, l’equivalent a un sou de quatre xílings i el seu manteniment durant dos mesos. La dificultat principal venia del fet que el *fyrd* era molt difícil de convocar amb rapidesa, ja que els seus membres vivien arreu del territori. A més, passats els dos mesos de servei, no hi havia cap sistema de remuneració que prolongués aquest període, apart del *Danegeld*, un impost que es va tornar molt impopular al segle XI ³¹.

Tot i que els *housecarls* i bona part del *fyrd* eren efectius muntats, els anglosaxons lluitaven gairebé sempre a peu, ja que no dominaven la lluita a cavall.

²⁹ CLEMOES, P (Coord.). *Anglo-Saxon England 1*. Cambridge University Press (Ed.). Cambridge (1972). Pàgs. 139 – 145.

³⁰ BROOKE, C. *The Saxon & Norman kings*. B. T. Batsford LTD (Ed.). Londres (1963). Pàgs. 71 – 72.

³¹ FULLER, J. F. C. *Batallas decisivas 1*. RBA. Madrid (2005). Pàg.419.

Les armes principals de la infanteria van ser la llança, el venable, l'espasa de doble fil i la destrat danesa (de mànec llarg i molt pesada) que tradicionalment s'atribuïa als housecarls. Tot i que el tir amb arc era un esport molt practicat a Anglaterra, els anglosaxons no acostumaven a utilitzar arquers a la guerra. Els escuts eren rodons o en "forma d'estel" (allargats, ovalats, amb la part superior més ample). Els cascos (normalment de forma cònica amb una protecció nassal) i les cotes de malla (de cos complet) les duïen aquells soldats que se les podien permetre ³². Pel què sembla, l'"elm coronat" no apareixeria a Anglaterra fins al regnat d'Enric I (1100-1035).

Als darrers segles de l'hegemonia anglosaxona l'elm daurat era una peça icònica dels monarques anglesos, el qual derivava, aparentment, de l'antiga "còfia" dels reis saxons ³³.

Tot sembla indicar que, pràcticament, els anglesos no disposaven de castells per a la defensa interior, sinó que la majoria de fortaleses eren palissades en posicions elevades ³⁴. Per altra banda Anglaterra gaudia del suport marítim d'una flota. Mobilitzar-la era una tasca costosa i llarga. Pel què sembla no era una flota que permetés grans travessies, ja que no tenien un sistema d'aprovisionament d'aigua per hidratar-se ³⁵.

³² FULLER, J. F. C. *Batallas decisivas I*. RBA. Madrid (2005). Pàg.419 - 420.

³³ BROOKE, C. *The Saxon & Norman kings*. B. T. Batsford LTD (Ed.). Londres (1963). Pàgs. 76 -77.

³⁴ FULLER, J. F. C. *Batallas decisivas I*. RBA. Madrid (2005). Pàg. 420.

³⁵ STENTON, F. M. *Anglo-Saxon England*. Oxford University Press (Ed.) Oxford (1971). Pàg. 574.

LA NOBLESA

L'existència d'una aristocràcia al període anglosaxó s'evidencia des de les fonts més antigues. Les "Lleis del rei Ethelbert" de Kent (590 – 616), per exemple, explicaven detalladament tot el què comportava una societat formada a partir de l'*eorlcund* (membres de la noblesa) i el *ceorl* (un camperol lliure, que no és servent de ningú / en algunes èpoques s'entenia com la classe més baixa d'home lliure). Sembla ser que, segons les lleis de Kent, el *wergeld* (valor de la vida d'una persona) d'un eorlcund era de tres-cents xílins, mentre que el d'un ceorl estava valorat en cent xílins. Seguint en aquesta línia, si algú matava a una persona dins els dominis d'un noble havia de pagar dotze xílins com a compensació, mentre que per matar a algú a les dependències d'un ceorl la pena no pujava gaire més de sis xílins. Aquest exemple tan gràfic és una petita mostra de les profundes diferències que hi havia entre els estaments de la societat anglosaxona ³⁶.

La noblesa hereditària i la legalitat respecte a aquesta ja existia a Anglaterra des de principis del segle VII. A partir d'aquell moment l'estament de la noblesa va participar de dos processos elementals: la dominació de territoris i la construcció de lligams més forts entre aquesta aristocràcia i la Corona ³⁷. Els *thegn's*, per exemple, eren una mena d'aristocràcia guerrera que servia a un rei o un noble. Aquest títol existia des de les primeres èpoques d'aquesta cultura, però al segle XI el thegn va esdevenir, a la pràctica, un terratinent, més que no pas un guerrer. Els antics nobles solien emmirallar-se en figures de "l'Edad Heroica" anglosaxona, com Cerdic de Wessex, els germans Hengest i Horsa, o l'heroi Beowulf. A l'obra de *Beowulf* apareix un exemple de guerrer que prioritza la seguretat del poble per davant de la seva, per això l'heroi s'anomena a ell mateix *folces weard* ("guardià del poble") ³⁸.

Sobretot a les primeres èpoques, aquests poemes solien ser recitats per ministrils (nom que rebien els joglars – amb anglès anomenats *minstrels*) a als "grans salons" de reis i thegns ³⁹.

L'EVOLUCIÓ DE LA NOBLESA ANGLOSAXONA

Hi ha una gran diferència entre la naturalesa de la noblesa del segle VII i la del segle XI. Als inicis del període anglosaxó la imatge que ens queda de la noblesa prové de la poesia èpica. Els autors emfatitzaven les seves virtuts heroiques, el seu valor militar, els banquets que celebraven als seus grans salons, així com l'esplendor dels seus calzes d'or i les seves joies. L'efecte que deixa aquesta afirmació és que un home noble anava de les festivitats als combats i d'aquests altra vegada cap als banquets. Tot i que no podem negar el gran interès per les armes que tenien els nobles al llarg de l'Edat Mitjana, als darrers segles del període anglosaxó la noblesa era un estament molt més complex.

³⁶ LLOYN, H. R. *Anglo-Saxon England and the Norman Conquest*. Longmans, Green and Co LTD (Ed.). Oxford (1962). Pàg. 199.

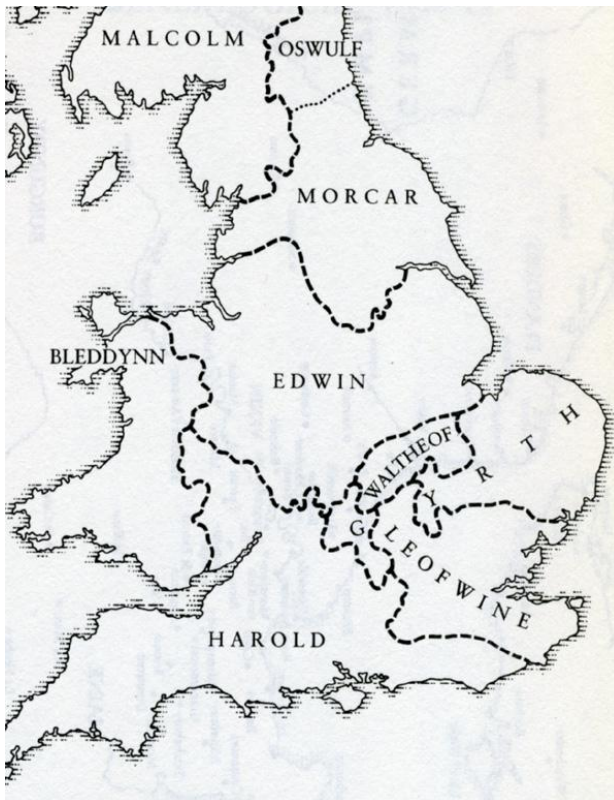
³⁷ Ibidem. Pàgs. 199 – 200.

³⁸ CLEMOES, P (Coord.). *Anglo-Saxon England I*. Cambridge University Press (Ed.). Cambridge (1972). Pàgs. 143 – 145.

³⁹ BROOKE, C. *The Saxon & Norman kings*. B. T. Batsford LTD (Ed.). Londres (1963). Pàg. 58.

Aquesta transformació podria haver estat causada per un declivi general de la influència que havia tingut “l’estirp” (*kindred* en la llengua original: entès com a grup familiar amb ascendència comuna) en favor del “regne” i de la figura del “senyor territorial”⁴⁰.

A causa de la segona invasió danesa i la conquesta d’Anglaterra per part de Cnut (1016), la noblesa anglosaxona es va dividir en tres grups: els *ealdormen*, els *thegn’s* i un altre grup del qual no n’han quedat gaires dades, els *hold’s* (homes de rang immediatament inferior al dels *ealdormen*). Tots ells eren una espècie d’oficials del rei d’alt rang que es distingien entre sí per les seves funcions. De les funcions dels *ealdormen* n’ha quedat molta informació. En temps d’Alfred el Gran (871 - 899) es tractava d’un vassall del rei que, possiblement, era d’ascendència reial, ja fos de forma directa o indirecta. Els *ealdormen* es feien càrrec del govern de certes províncies o també d’algun *shire* (més endavant conegut com a “comtat”). Com a lloctinents del rei tenien drets sobre aquests shires; com recaptar-hi impostos o ordenar lleves per anar a la batalla i liderar-les. Els *ealdormen* tenien uns oficials subordinats que els ajudaven en les seves tasques: els *reeve’s*.

Domini dels comtes a finals del regnat d'Eduard.

Sota influència danesa el terme *eorl* va substituir el d'*ealdorman*. I ben aviat aquest va evolucionar cap a *earl* (“comte” en la llengua anglosaxona). Els nous earls eren considerats com uns “viceregents provincials”. Les tasques rutinàries i les principals funcions legals i administratives van ser encarregades als reeves de cada *shire* o *sheriff’s* (*shire* + *reeve*), com se’ls coneixeria a partir de llavors⁴¹. Els earls havien fet un pas endavant cap al poder i molts d’ells van tenir un paper important en els esdeveniments que van tenir lloc a l’Anglaterra del segle XI. Sota el regnat d’Eduard el Confessor (1042 – 1066) van tenir una forta influència en la política els comtes Godwin de Wessex, Sussex i Kent; Siward de Northumbria, Leofric de Mèrcia; i posteriorment Harold i Tostig Godwinson, entre d’altres. Els casos dels comtes Godwin o Harold van ser uns bons exemples de fins a quin punt podien

arribar aquests nobles. Tanmateix cal recordar que havien jurat fidelitat al rei, i els seus càrrecs anaven orientats a mantenir el seu deure amb la Corona.

Als segles X i XI el terme *thegn’s* (que tradicionalment significava “servent”) era utilitzat per denominar a un home noble amb un *wergeld* de gran valor (ara la seva vida valia 1.200 xflings).

⁴⁰ LLOYN, H. R. *Anglo-Saxon England and the Norman Conquest*. Longmans, Green and Co LTD (Ed.). Oxford (1962). Pàg. 200.

⁴¹ STENTON, F. M. *Anglo-Saxon England*. Oxford University Press (Ed.) Oxford (1971). Pàgs. 408 - 10.

Es tractava d'un terratinent amb un mínim de cinc *hide*'s. Era una peça clau en les assemblees locals, lideraven els soldats originaris de les seves terres quan anaven a la guerra i intentaven preservar la pau al territori. Els thegns exercien el càrrec en períodes trimensuals.

Un d'aquests mesos el dedicaven a servir a la cort reial, i els altres dos als afers de les seves terres. Del què es desprèn dels codis legals que ens han arribat, sembla ser que el manteniment de l'ordre, que en teoria requeia sobre el rei, a la pràctica depenia dels thegns. El ranc del thegn era heretable, però podia ser perdut si el thegn demostrava covardia, també si traïa el seu senyor, si promovia la injustícia o pronunciava un jurament en fals. Cal destacar que un ceorl que reunís totes les condicions necessàries (sobretot econòmiques) podia aspirar a thegn. Així doncs no era un rang tancat ⁴².

⁴² LLOYN, H. R. *Anglo-Saxon England and the Norman Conquest*. Longmans, Green and Co LTD (Ed.). Oxford (1962). Pàgs. 217 – 219.

EL CONVULS SEGLE XI

Cnut el Gran, fill del rei danès Sweyn I, va apoderar-se d'Anglaterra després del breu regnat d'Edmund II (l'últim rei autòcton que hi havia hagut). Cnut va governar des del 1016 (amb Dinamarca des del 1018 i Noruega des del 1028) amb la col·laboració d'un petit grup de comtes influents, tant anglesos com danesos. A Anglaterra Cnut va establir un "triumvirat" d'homes forts format pels comtes Godwin de Wessex, Leofwine de Mèrcia i Siward de Northumbria. Aquests tres nobles poderosos guardaven el regne al servei del rei ⁴³. Cnut podia governar tant a anglesos com a danesos. En certa manera va ser el primer rei del regne unit d'Anglaterra.

Es va casar amb la vídua del seu predecessor, cosa que va provocar un sentiment de proximitat amb el seu entorn i amb la Casa de Cerdic (línia reial de Wessex). A la seva mort (1035) el regne i la seva família van entrar en conflicte. Del seu segon matrimoni (amb Emma de Normandia) havia nascut Harthacnut, qui va heretar el tron de Dinamarca a la mort del seu pare. Ben aviat va entaular enemistat amb el rei Magnus de Noruega i això li va impedir ocupar-se dels afers anglesos durant una bona temporada. Mentre que la seva mare Emma i el comte Godwin li donaven suport en el conflicte des d'Anglaterra, Ælfgifu (primera esposa de Cnut) i el comte Leofric, juntament amb un gran nombre de *thegns* (aristòcrates inferiors als comtes), es van posar al costat de Harold Peu de Llebre (fill de l'esmentada Ælfgifu). El seu principal problema per arribar al tron anglès era que podia ser considerat il·legítim sent el fill d'una reina anterior. Tanmateix els seus partidaris van aconseguir instaurar-lo com a regent i més tard com a rei d'Anglaterra (1035-1040) ⁴⁴.

Just després de la mort del rei Cnut havia aparegut un ferm candidat a la corona. Es tractava d'Alfred, fill primogènit de Ethelred (qui havia governat Anglaterra abans de Cnut) i Emma de Normandia. Alfred va viatjar des de Normandia al 1035 però va ser assassinat a traïció. El comte Godwin va ser acusat de la seva mort, fet que va quedar gravat a la ment del germà petit d'Alfred, Eduard (més tard conegut com "el Confessor"). Uns anys més tard, Harold Peu de Llebre va morir (1040) i Harthacnut de Dinamarca el va succeir sense cap opositor. Poc temps abans, Magnus de Noruega i Harthacnut havien fet un pacte amistós segons el qual l'un succeiria a l'altre si moria sense cap hereu. Se sap que Harthacnut va convocar a Eduard (únic supervivent legítim de la línia reial anglosaxona) per tal que s'unís a la seva "casa" (*household* en la llengua original). És possible que llavors el rei Harthacnut designés a Eduard com al seu hereu. Aquest fet deixaria al descobert que Harthacnut no estava interessat en complir el pacte successori amb Magnus de Noruega. Tot i que l'acció del rei pugui semblar extremadament cautelari (donat que Harthacnut amb prou feines tenia 24 anys) el temps li acabar donant la raó, ja que al juny del 1042 es va ennuegar durant un banquet i va caure mort ⁴⁵.

⁴³ FLEMING, R. *Kings and Lords in Conquest England*. Cambridge University Press (Ed.). Cambridge (1992). Pàg. 49.

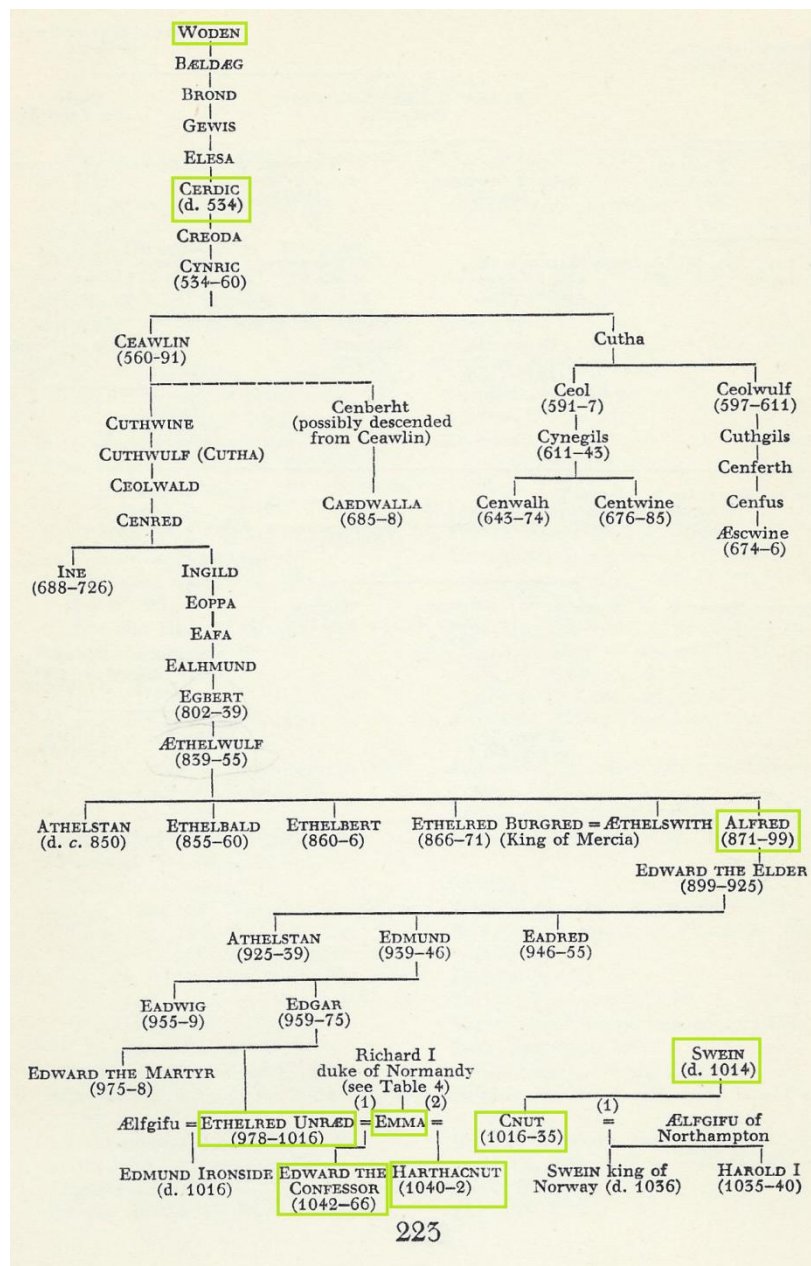
⁴⁴ BROOKE, C. *The Saxon & Norman kings*. B. T. Batsford LTD (Ed.). Londres (1963). Pàgs. 20 – 23 / 153 - 154.

⁴⁵ WHITELOCK, D.; DOUGLAS, D. C.; TUCKER, S. I (Traducció). *The Anglo-Saxon Chronicle*. Eyre and Spottiswoode (Ed.). Londres. (1961). Pàgs 95 – 106.

EDUARD EL CONFESSOR

ASCENDÈNCIA

Eduard va prendre les regnes del tron d'Anglaterra (1042-1066), que, després de la tendència de monarquies daneses, tornava a les mans de la línia anglesa. Eduard va ser un monarca molt diferent als seus antecessors. En el cas concret de Cnut ens trobàvem amb un rei que va governar a partir de la por, que va legitimar la seva autoritat desplaçant els seus rivals anglesos, casant-se amb la reina del seu predecessor i exercint pressió per assegurar-se la continuïtat del govern. Eduard, en canvi, tenia tot el que li calia per legitimar-se en ell mateix: era fill del rei Ethelred, nét del rei Edgar i descendent del rei Alfred el Gran (871-899); la seva mare (Emma de Normandia) havia estat reina tant

Casa de Wessex

amb Ethelred com amb el rei Cnut. A més a més, no tenia gaires opositors, ja que la línia de Cnut s'havia extingit i la d'Ethelred consistia en ell mateix i dos nebots seus que vivien a Hongria. Per això va esdevenir rei indiscutible d'Anglaterra. Tanmateix seguia existint l'amenaça d'usurpació del rei de Noruega, qui havia reunit alguns danesos i anglesos que reconeixien el seu dret al tron ⁴⁶.

⁴⁶ BROOKE, C. *The Saxon & Norman kings*. B. T. Batsford LTD (Ed.). Londres (1963). Pàgs. 154 – 155.

L'EXILI

Tot i que sovint es parla d'Eduard el Confessor com a “un rei medieval”, donant a entendre que era avançat a la seva època, els seus primers anys no anaven encaminats a la vida reial.

Havia estat criat a l'exili com un príncep amb poques perspectives d'acabar regnant. Durant els seus anys clandestins va aprendre a caçar i més tard es va anar convertint en devot de l'“ofici de pietat” que sempre el va acompanyar ⁴⁷.

Existeixen versions que expliquen com Eduard, durant la seva etapa a l'exili, havia promès a un jove duc Guillem la successió al tron després d'ell. Tenint en compte que Eduard va començar a regnar al 1042, aquests pactes haurien succeït abans d'aquesta data. Però és possible que Eduard el Confessor no parlés del tot seriosament, ja que les seves possibilitats d'arribar al tron d'Anglaterra (ocupat per Harthacnut) eren realment escasses i en aquell moment Guillem de Normandia no tenia més de quinze anys. En certs moments el futur monarca havia mostrat el seu desig de regnar. Eduard no va poder perdonar mai que Godwin fos el responsable de l'assassinat del seu germà gran (Alfred). Ell sabia que, a la llarga, es consolidaria en la política anglesa a causa de la seva ascendència reial i que es situaria per damunt de Godwin en el poder, sobretot si es guanyava el favor dels altres comtes ⁴⁸.

EL REGNAT

Al cap de pocs mesos d'arribar al tron ja va haver de fer front a les primeres complicacions. Al mes de novembre, durant una estada a Gloucester (al sud-oest de l'illa), Eduard va rebre la visita dels comtes Godwin, Leofric i Siward. Els nobles van convèncer el rei que calia marxar ràpidament cap a Winchester (capital de Wessex) per jutjar una gran traïció a la corona. Emma, la mare del monarca, havia estat acusada de contactar amb l'actual rei de Noruega, Magnus el Bo, per envair Anglaterra. Com a conseqüència va ser jutjada i, després de ser declarada culpable, li van confiscar totes les seves terres, així com l'or i la plata. Eduard, però, no la va condemnar a l'exili ⁴⁹.

Tres anys després de la seva coronació Eduard es va casar amb Edith, la filla del comte Godwin. Es tractava, sense cap mena de dubte d'un moviment per estrènyer els llaços entre els dos homes més poderosos d'Anglaterra. En aquell temps el rei mantenia la cautela sobre els moviments de Magnus de Noruega que, aparentment, es preparava per ocupar l'illa. Eduard i els comtes no van rebaixar els ànims, i des del 1046 (any en què Magnus va conquerir Dinamarca) van emprendre nombroses maniobres navals a la costa est d'Anglaterra. Tanmateix els comtes van descartar enviar cap nau per auxiliar el seu veí danès (el rei Sweyn II). Apart, Anglaterra ja tenia els seus enemics ben a prop. Sovint patien ràtzies que afectaven, sobretot, les àrees més exposades com l'illa de Wight, Lindisfarne, o els estuaris dels rius de l'est; algun dels atacs va arribar des d'Irlanda, Escòcia (comandats pel rei Macbeth) o Gales, des d'on el rei Grifflith ap Llywelyn (1039 – 1063), un declarat enemic dels anglesos, no dubtava en complicar-li el regnat a Eduard; i cap al sud, Balduí V de Flandes refugiava al seu territori a qualsevol proscrit i

⁴⁷ BROOKE, C. *The Saxon & Norman kings*. B. T. Batsford LTD (Ed.). Londres (1963). Pàgs. 155 – 156.

⁴⁸ Ibidem. Pàg. 156.

⁴⁹ WHITELOCK, D.; DOUGLAS, D. C.; TUCKER, S. I (Traducció). *The Anglo-Saxon Chronicle*. Eyre and Spottiswoode (Ed.). Londres. (1961). Pàgs 106 - 107.

enemic d'Anglaterra. De fet, al 1049 Eduard va participar en una campanya contra Balduí liderada per l'emperador Enric III de l'Imperi Sacre ⁵⁰.

Cal destacar el personatge de Sweyn, fill gran del comte Godwin (no confondre amb el rei danès), ja que les seves accions van provocar un fort conflicte entre el rei i aquesta famosa família. Al 1047, el comte Sweyn havia estat expulsat del regne per intentar casar-se amb l'abadessa de Leominster (Herefordshire) amb la intenció de controlar la regió. Després de l'expulsió, Sweyn va anar a refugiar-se a Flandes i les seves terres van ser repartides entre el seu germà petit Harold Godwinson i el seu cosí, el comte Beorn ⁵¹. Al cap de dos anys Sweyn va tornar a Anglaterra per demanar el perdó del rei. En aquell moment, Eduard es trobava a la costa de Sandwich (Kent, al sud-est de l'illa) preparat per bloquejar la sortida per mar de Balduí de Flandes, mentre l'emperador Enric III l'atacava per terra. El fill gran de Godwin va demanar-li al rei algun territori que pogués governar, però Harold i Beorn, que comandaven la flota del rei a Sandwich, es van posicionar en contra. Els dos comtes no volien desprendre's d'allò que Eduard els havia entregat. Quan la flota es va replegar Godwin, que també havia estat a Sandwich, i Beorn van marxar amb els seus vaixells a Pevensey. Quan ho va saber, Sweyn va viatjar fins allà i va convèncer el comte Beorn que l'acompanyés a veure el rei per poder-li jurar fidelitat. Beorn, totalment desprevingut, va acceptar i, amb només tres homes d'escorta, va marxar amb Sweyn. Durant el camí, però, va ser trait, i com a venjança per no cedir-li les terres, els homes de Sweyn Godwinson el van assassinar. Després de la mort de Beorn, Sweyn va ser declarat pel rei i els seus vassalls com un *nithing* (un greu insult per un noble que significa "home sense honor"). El condemnat va exiliar-se altre cop a Flandes (1049) i allà va estar-se fins que el bisbe Aldred de Worchester el va tornar a Anglaterra i va aconseguir reconciliar-lo amb el rei un any més tard ⁵².

Al 1051 el rei Eduard va rebre la visita del marit de la seva germana, Eustace II, comte de Bolonya. Durant la seva estada un dels homes que havia portat d'escorta va voler allotjar-se a casa d'un habitant de Dover contra la seva voluntat. El soldat del comte Eustace el va ferir i l'altre li va causar la mort. Quan li va arribar la notícia, el comte de Bolonya no va dubtar gens a l'hora de venjar-lo. Va marxar amb els seus homes a matar aquell assassí i, a continuació va assaltar la ciutat de Dover matant una vintena de persones. El combat contra els vilatans, però, va acabar cobrant-se algunes vides de les dues bandes i, els homes d'Eustace es van veure obligats a fugir. La notícia de l'atac de la gent de Dover va arribar a Eduard, qui va garantir la protecció dels nouvinguts. El rei va ordenar a Godwin, comte de Kent (on s'hi emplaçava Dover) que castigués els habitants d'aquella ciutat portuària, però el noble es va negar a atacar la seva pròpia gent en favor d'un estranger. Godwin estava molt indignat per la destrossa que el comte de Bolonya havia causat a les seves terres i per això va reunir un gran exèrcit al voltant del castell de Gloucester (on hi havia el rei) disposat a entrar en combat amb Eduard si el comte Eustace no es rendia i es disculpava.

⁵⁰ WHITELOCK, D.; DOUGLAS, D. C.; TUCKER, S. I (Traducció). *The Anglo-Saxon Chronicle*. Eyre and Spottiswoode (Ed.). Londres. (1961). Pàgs 108 - 138.

⁵¹ WALKER, I. W. *Harold, the last Anglo-Saxon King*. Alan Sutton Publishing (Ed.). Londres (1997). Pàg. 22.

⁵² WHITELOCK, D.; DOUGLAS, D. C.; TUCKER, S. I (Traducció). *The Anglo-Saxon Chronicle*. Eyre and Spottiswoode (Ed.). Londres. (1961). Pàgs 111 - 114.

El contingent estava format les tropes de Kent, Sussex i Wessex (per part de Godwin); d'Oxfordshire, Gloucestershire, Herefordshire, Somerset i Berkshire (per part del comte Sweyn, que havia estat restituït); i els reforços d'Anglaterra de l'Est, d'Essex, Huntingdonshire i Cambridgeshire (per part de Harold). Davant d'aquest desafiament al poder, el rei Eduard va enviar emissaris als dos altres homes forts del regne (apart de Godwin), Leofric, comte de Mèrcia, i Siward, comte de Northumbria. Els dos nobles van viatjar cap a Gloucester amb totes les tropes que van poder reunir als comtats del nord ⁵³.

Leofric i Siward no eren partidaris d'aquell enfrontament, ja que al camp de batalla s'hi reunia gairebé tot l'exèrcit anglès i els homes més poderosos del regne, i creien que el combat podia acabar debilitant greument les defenses d'Anglaterra en favor dels seus enemics estrangers. Així doncs, van aconsellar al rei que fessin un intercanvi d'hostatges per alleugerir la crispació i que es reunissin a negociar tots junts a Londres. Godwin va marxar cap a Wessex per reforçar el seu exèrcit amb noves tropes, i així ho va fer Eduard a Mèrcia i Northumbria. El rei esperava a Londres amb el seu gran contingent, però l'exèrcit dels Godwin anava disminuint cada vegada més; els thegns de Harold van desertar per fidelitat al rei i Sweyn havia estat condemnat a l'exili de per vida. En aquesta situació crítica Godwin no va tenir més remei que fugir durant la nit. L'endemà el rei Eduard es va reunir amb el seu consell i van acordar declarar-lo, a ell i a tots els seus fills, com a proscrits. El comte Godwin va refugiar-se a Bruges amb la seva esposa i els seus fills Sweyn, Tostig i Gyrrh, mentre que els seus dos altres fills, Harold i Leofwine, van passar l'hivern a Irlanda. Mentrestant, a Anglaterra, l'esposa del rei, Edith (filla de Godwin) va ser desposseïda de totes les seves terres i riqueses i va ser enviada a una abadia ⁵⁴.

Amb la Casa de Godwin apartada de la primera línia de poder anglesa, Eduard va rebre la visita del seu cosí, el duc Guillem de Normandia. No queda clar, encara, què va motivar aquella reunió o de què es va parlar. De fet, alguns autors com Douglas o Oleson dubten que al 1051 Guillem visités Eduard ⁵⁵. La teoria que Eduard volgués estrènyer els seus lligams amb Normandia es reforça amb el fet que, al mateix any, un sacerdot anomenat Guillem (d'origen normand) va ser instaurat com a bisbe de Londres ⁵⁶. Un any després del seu exili, Godwin va navegar amb els seus homes fins a l'illa de Wight, aprofitant que les naus d'Eduard que vigilaven les costes angleses s'estaven replegant cap a Londres. Godwin es va esperar fins a trobar-se amb els seus fills Harold i Leofwine, que havien atacat els ports de Somerset i Devon (a l'oest). Junts van reunir un gran exèrcit i es van dirigir a Sandwich per reclutar tots els navegants que poguessin. Va ser llavors quan el rei Eduard es va assabentar de la tornada de la Casa Godwin, i va demanar suport militar urgent. Godwin i els seus fills es dirigien cap a Londres remuntant el riu Tàmesi, fins que finalment es van topar amb les tropes del rei. Els comtes van rodejar les naus d'Eduard, però, com ja havia passat anteriorment, els dos bàndols eren contraris a vessar sang anglesa i finalment els Witan van negociar una treva.

⁵³ WHITELOCK, D.; DOUGLAS, D. C.; TUCKER, S. I (Traducció). *The Anglo-Saxon Chronicle*. Eyre and Spottiswoode (Ed.). Londres. (1961). Pàgs 116 - 118.

⁵⁴ *Ibidem*. Pàgs 117 - 121.

⁵⁶ *Ibidem*. Pàg. 121.

La pau es va completar quan van retornar les seves antigues terres a Godwin i els seus fills (a excepció de Sweyn, que havia mort a l'exili), van restablir a Edith filla de Godwin, i van expulsar a tot l'entorn afrancesat (majoritàriament normand) acusant-los d'haver sembrat la discòrdia entre els anglesos ⁵⁷. Al cap de pocs mesos, el comte Godwin va morir en presència del rei i dels seus fills Harold i Tostig (1053). Harold va heretar el comtat de Wessex i totes les terres i possessions del seu pare i va cedir els seus antics dominis al comte Ælfgar, fill de Leofric. Així doncs, Harold Godwinson va esdevenir el segon home més poderós d'Anglaterra i un gran protector del rei Eduard. De fet va ser el comte Harold qui finalment va vèncer Griffith ap Llywelyn (1063), rei dels galesos, i va fer jurar als seus successors (Bleddyn i Rhiwallon) que Gales es mantindria fidel al rei Eduard; un fet inèdit després de tot un regnat d'hostilitats. La Casa de Godwin va prendre encara més importància quan, després de la mort del comte Siward (home fort del regne des del temps de Cnut), Tostig Godwinson va rebre el comtat de Northumbria ⁵⁸.

Aparentment, durant els seus darrers anys, Eduard delegava, de bon grat, una part de les seves obligacions als seus subordinats: va deixar l'exèrcit en mans de Harold (anomenat en alguna ocasió “sotsrei” durant aquesta etapa – *under-king* en la llengua original) i va deixar l'administració del govern a la resta de comtes, bisbes i *sheriffs* ⁵⁹.

SANT EDUARD

El rei Eduard mantenia un contacte molt proper amb el clergat anglès. Apareix en nombroses ocasions la figura del seu sacerdot particular, que sovint, després de la mort d'algun bisbe, era promocionat amb la influència del rei a ocupar la vacant. A la Crònica Anglosaxona s'hi contenen sis sacerdots particulars al llarg del seu regnat ⁶⁰.

Va ser l'ofici de la pietat (tant d'ell com del seu biògraf) a què es va dedicar el monarca amb tanta intensitat que van forjar la llegenda d'Eduard “el Confessor”. El fet que sempre es pensés en ell com un rei cast ha col·laborat a insistir en aquesta idea. Eduard i la seva esposa Edith no tenien cap fill. Si bé sembla probable que Eduard no tingués gaire interès en ella durant els seus primers dies junts, és possible que arribessin a consumir el seu matrimoni. Pel què sembla, el rumor de la seva castedat va créixer durant els seus darrers anys com a “campanya” per impulsar la llegenda pietosa d'Eduard el Confessor. Per tant, es nega cada vegada més que la manca de descendents es degués a una falta d'interès ⁶¹. Cal destacar en aquest àmbit la biografia d'Eduard el Confessor, *The Life of King Edward*. Aquesta obra va ser escrita, segons el seu autor, amb la intenció de complaure la reina Edith.

⁵⁷ WHITELOCK, D.; DOUGLAS, D. C.; TUCKER, S. I (Traducció). *The Anglo-Saxon Chronicle*. Eyre and Spottiswoode (Ed.). Londres. (1961). Pàgs. 122 - 124.

⁵⁸ Ibidem. Pàgs. 127 - 137.

⁵⁹ BROOKE, C. *The Saxon & Norman kings*. B. T. Batsford LTD (Ed.). Londres (1963). Pàg. 75.

⁶⁰ WHITELOCK, D.; DOUGLAS, D. C.; TUCKER, S. I (Traducció). *The Anglo-Saxon Chronicle*. Eyre and Spottiswoode (Ed.). Londres. (1961). Pàg 108 – 138.

⁶¹ BROOKE, C. *The Saxon & Norman kings*. B. T. Batsford LTD (Ed.). Londres (1963). Pàgs. 155 – 156.

D'acord amb aquesta afirmació, hauria d'haver estat escrita abans de la mort de l'esposa d'Eduard, al 1075 ⁶². Tanmateix, Marc Bloch creia que la primera biografia d'Eduard el Confessor va ser escrita entre el 1103 i el 1120, i que l'escriptor pretenia enganyar el lector deliberadament fent-li creure que la narració era contemporània a la Conquesta Normanda (1066). Bloch planteja la possibilitat que la publicació de la *Vida d'Eduard* hagués estat una iniciativa dels monjos de Westminster en honor de qui era el seu patró, ja que el Confessor els havia cedit aquella abadia ⁶³. Tot i que, de fet, el culte a la figura d'Eduard probablement va començar quan el monarca encara era viu. Per això, Bloch creu que l'obra té els seus orígens a la cort, i no pas als monestir ⁶⁴.

La Vida del rei Eduard està repartida en dues parts: la primera explica la faceta pública i política de la vida del monarca; i la segona se centra en una vessant més personal i espiritual, i també es dedica a explicar la relació que tenia amb l'Església. És en aquesta segona part que l'autor atribueix a Eduard alguns miracles, ja des de ben jove. La majoria consistien en curar malalts ⁶⁵. Cal destacar que el relat podria haver estat alterat pels governants del moment, que probablement ja eren els normands. En aquesta línia es pot apreciar com l'obra alava la figura d'Eduard i alhora la presenta com una víctima de la Casa de Godwin. Aquesta família noble és acusada de causar la desfeta d'Anglaterra ⁶⁶.

La biografia d'Eduard el Confessor parla amb molta concreció de la seva personalitat i el seu caràcter. De fet, segueix en la línia tradicional de mostrar-lo com un monarca exemplar, poderós, just, culte, piadós, etc. Frank Barlow i Peter Rex, que en van escriure una biografia, discrepen d'aquesta visió del monarca anglès. Ells creuen que la seva reputació es va nodrir de l'extensió que en van fer els normands, i que els escrits com *La Vida* d'Eduard el Confessor, no parlen de les facetes del rei que eren imperfectes ⁶⁷. En un fragment de l'obra diu: "... (Eduard) passava molt de temps entre boscos i clarianes gaudint dels plaers de la caça. Després de prestar el seu servei a Déu, al qual dedicava el seu temps cada dia amb total voluntat i devoció, solia, a continuació, entrenir-se amb els falcons i altres ocells d'aquella mena (...) Aquestes eren les activitats amb què solia passar el dia...". L'autor es feia ressò de la perseverança d'Eduard a l'hora de "practicar la religió cristiana" i de l'entusiasme que mostrava per trobar-se amb abats i monjos, especialment de l'estranger. Tenia fama de persona tranquil·la i mansa. Segons el seu biògraf "no solia parlar amb la gent, era més aviat silenciós".

Pel què sembla, no es preocupava massa pel valor de les seves joies, no era avariós, en aquest sentit. Fins i tot s'escriu que "es prostrava davant de pobres i malalts amb gran compassió" i els acollia sovint a la seva cort. La biografia d'Eduard ofereix la imatge d'un rei medieval que habitava dos àmbits característics: l'àrea de caça i l'església.

⁶² GRANDSEN, A. *Historical Writing in England c. 550 TO c. 1307*. Routledge & Kegan Paul LTD. (Ed.). Londres (1974). Pàg. 60.

⁶³ Ibidem. Pàg. 61.

⁶⁴ Ibidem. Pàg. 62.

⁶⁵ Ibidem. Pàgs. 60 – 62.

⁶⁶ Ibidem. Pàg. 63.

⁶⁷ Ibidem. Pàgs. 61 – 62.

L'autor explica que el rei es va interessar en reconstruir l'Abadia de Westminster, la qual va arribar a engrandir per tal de poder encabir-hi el seu monument i per mostrar la seva devoció a Déu i a l'Església de Sant Pere. A la segona meitat de *La Vida* d'Eduard el Confessor el rei és a un pas de "convertir-se" en sant. L'autor explica que "...va ser escollit per Déu abans de néixer, i es va consagrar al regne, al servei del cel, més que no pas dels homes...". La idea que se'n extreu és que Déu va ser el seu autèntic elector, el rei era el seu "ungit". D'aquí van derivar els contes dels miracles curatius, ja en vida, d'Eduard com a mitjancer de la voluntat de Déu. Per tot això, Eduard era considerat *sanctus*, o sagrat⁶⁸. Els monjos de Westminster, encarregats de custodiar les seves relíquies, havien intentat sense èxit que fos canonitzat. Tant sols havien aconseguit que els seus ossos fossin considerats relíquies sagrades. Aquestes iniciatives són alguns dels exemples que mostren la concepció que es tenia del rei Eduard el Confessor, símbol de la tradició de l'Antiga Anglaterra. Tant sagrada era la seva figura que el fet de mantenir algun lligam amb la seva nissaga era una forma més de legitimació; com veiem en els casos dels reis Enric I (1100-1135) i Esteve (1135-1141) que es van casar amb descendents seves, o d'Enric II (1154-1189) que en descendia directament. Al 1161 Eduard va ser canonitzat. Des d'aquella data la "pedra de Sant Eduard" (que conté les seves relíquies) presideix les coronacions dels seus successors a l'Abadia de Westminster⁶⁹.

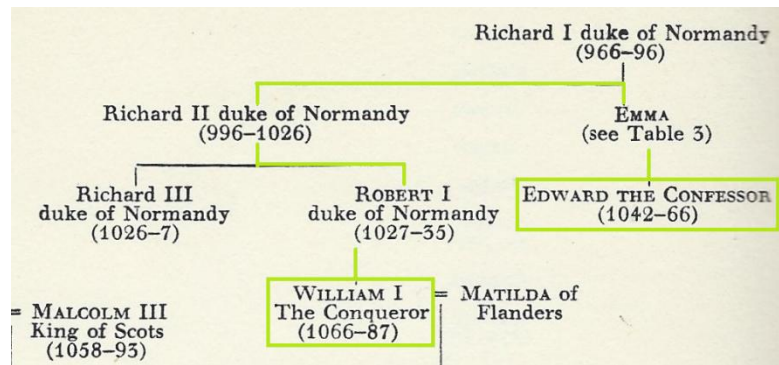
EL PROBLEMA SUCCESSORI

Eduard el Confessor no va tenir fills. Prop del 1050 Eduard havia convocat el seu nebot d'Hongria (Eduard l'Exiliat) amb la intenció, sens dubte, de nomenar-lo oficialment hereu del tron d'Anglaterra. Però aquest va morir abans de la trobada per causes desconegudes. Pel què fa al nét del rei Edmund (1016), Edgar l'*Ætheling* ("noble de dinastia reial"), era massa jove per ocupar un càrrec que comportava la defensa aferrissava del regne contra Harold Hardrada de Noruega, el guerrer més prestigiós dels reialmes del nord (també anomenat *Harald*). El problema successori seguia sense resoldre's. La llista de parents propers constava d'un nebot seu anomenat Eduard que vivia exiliat a Hongria, però va morir al 1057 en estranyes circumstàncies; el seu cosí Guillem, duc de Normandia; i, finalment, l'home més poderós d'Anglaterra després del rei, Harold Godwinson, que era el seu cunyat. Apart, l'oncle de Magnus de Noruega, Harold Hardrada es sentia legitimat per reclamar el tron anglès, gràcies a l'antic pacte amb Harthacnut. El problema successori del 1066 es devia, en part, al fet que tant Harold, com Guillem, com Harold Hardrada havien arribat a ser designats hereus del tron en èpoques diferents, per vies diverses, però tots ells elegits per un rei viu, i en aquesta situació els consellers del Witenagemot no tenien ni veu ni vot. Pel què es veu al Tapís de Bayeux semblaria que Guillem de Normandia va ser designat per Eduard. A més, el tapís mostra com el comte Harold va anar a Normandia per fer-li a Guillem un "jurament solemne". Tot i que no s'expliqui el contingut d'aquest jurament, es considera evident que es tractava que Harold prometés donar suport a la reclamació de Guillem sobre el tron anglès.

⁶⁸ BROOKE, C. *The Saxon & Norman kings*. B. T. Batsford LTD (Ed.). Londres (1963). Pàg. 75.

⁶⁹ *Ibidem*. Pàg. 208.

Guillem de Normandia tenia la dificultat d'estar emparentat amb Eduard per la línia femenina, és a dir que no descendia dels predecessors del rei. Queda bastant clar que, si l'heretabilitat hagués estat, en aquest cas, una qüestió vital, el duc Guillem mai hauria arribat a ser rei d'Anglaterra. El culte

Casa de Normandia.

anglosaxó a Woden podria haver engrescat a Guillem de Normandia a reclamar el tron, ja que la seva rebesàvia era la mare d'Eduard el Confessor i, per tant, descendent del déu. Però no va aconseguir que consideressin Guillem com a hereu de Woden i tampoc de Cerdic (la línia de Wessex era una dinastia reial sagrada a l'Anglaterra anglosaxona). En el cas que Eduard hagués nomenat a Guillem de Normandia com al seu hereu, cal tenir en compte que ni els Witan ni els poders fàctics haurien recolzat la candidatura del normand. Sembla que ja s'hi van posicionar obertament en contra al 1065-6. Per aquelles dates el comte Harold havia esdevingut el líder més fort del país, i la persona idònia per mantenir Anglaterra unida i defensar-la de les incursions noruegues (organitzades pel candidat Harold Hardrada). Però, pel què sabem, l'elecció del comte Harold va ser del tot formal (és a dir que va passar per tot el procés de "legitimació"). La decisió devia ser presa, ja, en temps d'Eduard el Confessor. Les fonts angleses mantenen, clarament, que Eduard va assegurar a Harold que heretaria el regne. Aquesta versió es comentada en algunes fonts normandes que la consideren tant incerta com injusta, tenint en compte que el rei Eduard ja havia garantit la successió al duc Guillem. Al Tapís de Bayeux apareix una escena abans de la mort d'Eduard on s'hi aprecia el seu enterrament en què hi ha escrit "Aquí el rei Eduard s'adreça als seus fidels seguidors des del llit", per tal de situar aquesta explicació al costat de "Aquí van entregar la corona del rei a Harold". La interpretació és força clara per ser una font del mateix segle XI: Eduard havia designat a Harold com al seu successor⁷⁰. Davant la gran pregunta de "per què el rei Eduard va canviar de parè?" ens trobem que molts historiadors no creuen que hagués canviat d'opinió, i que alguna part d'aquesta història no és certa. Sigui quina sigui la versió, tots semblen coincidir en què alguna cosa va passar al Nadal del 1065 (quan Eduard agonitzava) que ho va canviar tot. El rei ja era vell i estava molt malalt i, per tant, potser era més influenciable que en els anys anteriors. Potser va arribar a la conclusió, ja als seus últims dies, que el comte Harold era l'únic home prou fort per salvar el regne del caos i, especialment, per protegir-lo contra Harold Hardrada. Sembla bastant evident que Eduard devia sentir una gran pressió per molts dels seus súbdits per rectificar en la designació de Guillem de Normandia en favor de Harold. Finalment Eduard el Confessor va morir el 5 de gener del 1066 a l'edat de 62 anys (aproximadament), i Harold va ser nomenat rei d'Anglaterra⁷¹.

⁷⁰ BROOKE, C. *The Saxon & Norman kings*. B. T. Batsford LTD (Ed.). Londres (1963). Pàgs. 34 – 39.

⁷¹ Ibidem. Pàgs. 39 – 40 / 165 – 167.

1066: ELS CANDIDATS

HAROLD GODWINSON

Abans d'arribar al tron, Eduard es va haver de sotmetre a la tutela del comte Godwin, un dels personatges més influents de la política anglesa del moment (se'l descriu com a *kingmaker*: es refereix a personatge polític poderós sense ser candidat a la successió). Quan el comte Godwin va organitzar el casament entre la seva filla Edith i Eduard esperava poder garantir als seus descendents el tron d'Anglaterra. El casament va tenir lloc al 1045 (tres anys després de la coronació d'Eduard). I ja cap al 1051 s'escoltaven rumors sobre qui havia de ser el seu successor si la reina seguia sense fills. Sens dubte el comte de Godwin estava pendent de la situació per si li arribava l'ocasió de plantejar la seva reclamació al tron (o la dels seus fills). El rei Cnut havia arribat a legitimar-se casant-se amb la reina, però l'intent de la Casa Godwin de casar una filla amb el rei no els donava cap garantia. L'èxit del seu pla depenia, únicament, del rei vigent i Eduard contemplava altres opcions. Es sentia més còmode atorgant la successió al seu cosí de Normandia (el duc Guillem) i desitjava alliberar-se del control del comte Godwin ⁷².

Godwin no va poder viure per veure el seu triomf complet. I després de la seva mort, Eduard i el comte Harold es van posar d'acord per prendre un rumb més moderat. Harold va situar-se com un dels homes més propers al monarca i sovint es preocupava d'organitzar-li divertiments com, per exemple, caçeres festives. Durant aquests anys sembla que la relació amb el rei Eduard va ser bona ⁷³. Cap als últims anys del rei Eduard, Harold va prendre el comandament dels exèrcits anglesos i va liderar algunes campanyes per l'illa (sobretot a Gal·les). Anglaterra es veia reforçada per les figures imponents del rei Eduard, amb Harold "el sotsrei", el comte Tostig de Northumbria i el comte Leofric (i després Ælfgar) de Mèrcia. Tots junts formaven un bloc compacte i resistent als perills externs. Després dels misteriosos episodis de Harold a Normandia, el comte va tornar a una Anglaterra torbada i inestable. El seu germà Tostig, comte de Northumbria, va ser sorprès per una revolta dels seus thegns a l'octubre de 1065. El van deposar i van entregar el comtat a Morcar, fill d'Ælfgar de Mèrcia. Harold va anar al seu encontre, però ni ell ni el rei van poder aplacar la revolta del tot, i Eduard es va veure obligat a acceptar Morcar i va haver de declarar a Tostig com a proscrit. Aquest es va refugiar a la terra del germà de la seva esposa, Balduí de Flandes ⁷⁴.

Eduard el Confessor va morir finalment el 5 de gener. Tot i que Eduard estigués casat amb la germana de Harold, no era segur que el fill de Godwin fos el successor al tron. Tanmateix, la situació extrema que vivia Anglaterra va ajudar a conscienciar a comtes i *thegns* que Harold el "sotsrei", havia de ser qui succeís a Eduard. Així doncs, el comte Harold va ser elegit i coronat el 6 de gener, sent com era un guerrer capaç i el candidat favorit dels anglesos.

HAROLD HARDRADA

Harold (també conegut com a *Harald*) va néixer al 1015. Era fill de Sigurd Syr, rei de la regió noruega de Ringerike, i d'Ásta Gudbrandsdatter.

⁷² BROOKE, C. *The Saxon & Norman kings*. B. T. Batsford LTD (Ed.). Londres (1963). Pàg. 156.

⁷³ *Ibidem*. Pàgs. 156 -157.

⁷⁴ WHITELOCK, D.; DOUGLAS, D. C.; TUCKER, S. I (Traducció). *The Anglo-Saxon Chronicle*. Eyre and Spottiswoode (Ed.). Londres. (1961). Pàgs. 137 – 138.

Hardrada també era el germanastre més jove del rei Olaf Haraldsson (1015 - 1028), un personatge clau de la història del poble noruec que esdevindria sant. Des de ben jove Harold va mostrar una gran ambició i un caràcter fort, sempre emmirallant-se en el seu germà Olaf. Aquest darrer va patir una revolta al 1028 que el va obligar a marxar a l'exili. Dos anys més tard Harold Hardrada, que només tenia quinze anys, va sentir rumors que Olaf es preparava per tornar, i va reunir sis-cents homes de les Uplands (una regió de Noruega que agrupava diversos regnes petits) per reforçar les tropes del rei exiliat. Junts van combatre a la Batalla de Stiklestad (al 1030), en la qual lluitaven per derrocar a Cnut el Gran (1028 – 1035) del tron de Noruega. Tot i l'excel·lent destresa que va mostrar Hardrada durant el combat, els noruecs partidaris de Cnut van guanyar i Olaf va resultar mort. Harold va sobreviure, però es va haver d'exiliar a Kievan Rus' (una antiga federació de tribus eslaves que comprenia alguns territoris de les actuals Bielorrússia, Ucraïna i Rússia).

Va servir llargament a l'exèrcit de Yaroslav el Savi (Gran Príncep de Kiev i Novgorod) en el qual va arribar a ser capità. Se sap que al 1034 va viatjar amb el seu seguici fins a Constantinoble on ben aviat va ser nomenat comandant de la *Guàrdia varega bizantina* (cos d'elit, sovint format per lluitadors nòrdics, que protegia l'emperador bizantí i l'acompanyava a la guerra). Harold Hardrada va combatre juntament amb la Guàrdia varega per tot el Mediterrani, per Àsia Menor, Sicília, probablement per Terra Santa, Bulgària i, evidentment, defensant la ciutat de Constantinoble. Durant aquest període el guerrer noruec va acumular un gran nombre de riqueses que més tard li serien de gran utilitat per reclamar el tron de la seva pàtria. Harold Hardrada va marxar de la capital bizantina al 1042 cap a Kievan Rus' amb la intenció de preparar una campanya militar per arribar al tron noruec. Però des del 1035, a la mort de Cnut, ja no era un danès el que governava sinó el fill il·legítim d'Olaf Haraldsson, Magnus el Bo (1035 - 1047).

Mentrestant a Anglaterra, Eduard arribava al tron com el primer rei autòcton des d'Edmund II (1016). Pel què sembla, poc després de ser coronat (1042), la seva mare Emma va ser acusada d'incitar el rei Magnus de Noruega a envair Anglaterra i de regalar-li a aquest nombrosos tresors ⁷⁵. Al 1046 Magnus va conquerir Dinamarca, però ben aviat Harold Hardrada, el seu oncle, va deixar-li clar que pretenia la corona noruega, tot atacant les costes daneses en nombroses ràtzies. Magnus va pactar amb ell per tal que acabessin els atacs, i van acordar que compartiria la seva corona amb Harold Hardrada si ell aportava una part de la seva fortuna. Tot i l'acord, va ser un coregnat curt, ja que Magnus va morir al 25 d'octubre del 1047 i Harold va agafar les regnes del govern de Noruega ⁷⁶.

Dins el seu territori el domini de Hardrada era incontestable. El monarca es va encarregar d'apacificar tot intent de revolta o oposició que aparegués, la qual cosa el va portar a unificar el seu regne en un sol bloc. El regnat de Harold va ser relativament estable i pròsper. Però el monarca noruec no es conformava, i va reclamar el tron de Dinamarca (que Sweyn II havia recuperat a la mort de Magnus) en un intent d'iniciar un nou Imperi del Mar del Nord (que havia aconseguit formar Cnut el Gran anys enrere). El rei danès va demanar el reforçament militar d'Anglaterra, però la petició va ser rebutjada.

⁷⁵. WHITELOCK, D.; DOUGLAS, D. C.; TUCKER, S. I (Traducció). *The Anglo-Saxon Chronicle*. Eyre and Spottiswoode (Ed.). Londres. (1961). Pàg. 107.

⁷⁶ Ibidem. Pàgs. 108 – 110.

És possible que els anglesos no es sentissin del tot amenaçats pel rei noruec o que pensessin que podrien preveure un atac sobre la seva illa amb prou antelació. Tot i això, se sap que al 1048 Anglaterra va ser atacada per una flota de vint-i-cinc naus, d'origen desconegut, comandades pels anomenats Lothen i Yrling. Aquests pirates van saquejar Sandwich capturant un gran nombre de persones i apoderant-se d'una enorme quantitat d'or i plata, i van causar els mateixos danys fins a Essex. Després dels assaltants van viatjar fins a Flandes per vendre-ho tot i finalment van anar “cap a l'est, al país del què havien vingut” ⁷⁷. Així mateix, la Crònica Anglosaxona explica que al 1058 va arribar una força naval a Anglaterra provinent de Noruega ⁷⁸. Segons algunes fonts era una gran flota liderada per Magnus II, fill de Harold Hardrada, amb la intenció de conquerir el regne d'Eduard ⁷⁹.

Al llarg d'aquests anys les ràtzies del rei noruec a la costa danesa van continuar, però, tot i que els saquejos van ser profitosos, no va aconseguir arribar al tron que ocupava Sweyn II. Al cap de poc temps de renunciar-hi va arribar al seu regne l'antic comte de Northumbria, Tostig Godwinson, germà del recentment nomenat rei d'Anglaterra (Harold Godwinson). Tostig va jurar-li fidelitat i va incitar a Harold Hardrada a reclamar el tron anglès i a legitimar-se amb l'antic pacte entre, el llavors rei de Dinamarca, Harthacnut i Magnus de Noruega (nebot de Hardrada), ja que el tracte permetia a un dels dos heretar el regne de l'altre, i Harthacnut va acabar sent, també, rei d'Anglaterra.

Finalment al setembre de l'any 1066 que Harold Hardrada va navegar amb tot el seu exèrcit a la costa est d'Anglaterra ⁸⁰.

GUILLEM DE NORMANDIA

Guillem II de Normandia (1028-1087), anomenat més tard “el Conqueridor”, descendia de cavallers víkings, ja que la Casa de Normandia havia estat forjada pel nòrdic Rollo (911-927), el primer dels ducs. Els pares de Guillem, el duc Robert I el Magnífic i Arlette de Falaise havien auxiliat el príncep anglès Eduard (el Confessor) durant el seu exili al nord de França. Robert i Arlette no s'havien casat, i això va fer-li guanyar a Guillem el sobrenom de “el Bastard”. Aquest fet va ser utilitzat pels seus opositors per posar en entredit la seva legitimitat, especialment després del naixement dels seus germans, que sí que eren fruit d'un matrimoni. Es tractava d'Odó de Bayeux i Robert de Mortain, nascuts del posterior matrimoni d'Arlette amb un altre home.

Amb tan sols set anys va perdre el seu pare (1035). Tot i els perills evidents que comporta la vida d'un jove duc, Guillem es va sobreposar mostrant un caràcter indubtablement fort. Amb tan sols divuit anys va patir la revolta d'alguns dels seus barons que el volien destronar i va haver de ser auxiliat pel rei Enric I de França.

⁷⁷ WHITELOCK, D.; DOUGLAS, D. C.; TUCKER, S. I (Traducció). *The Anglo-Saxon Chronicle*. Eyre and Spottiswoode (Ed.). Londres. (1961). Pàgs. 110 – 111.

⁷⁸ Ibidem. Pàg. 134.

⁷⁹ STENTON, F. M. *Anglo-Saxon England*. Oxford University Press (Ed.) Oxford (1971). Pàgs. 566.

⁸⁰ WHITELOCK, D.; DOUGLAS, D. C.; TUCKER, S. I (Traducció). *The Anglo-Saxon Chronicle*. Eyre and Spottiswoode (Ed.). Londres. (1961). Pàg. 141.

Un any més tard van vèncer els barons a la Batalla de Val-ès-Dunes. Guillem va aconseguir consolidar-se al poder, però sempre patia aixecaments d'alguns dels seus barons que li feien oposició.

Pot ser que aquestes primeres proves a la seva joventut forgessin un governant amb mà de ferro que no es s'encongia davant de res. A la *Crònica Anglosaxona* s'explica que era "... orgullós sens mesura amb aquells que gosaven resistir-se a la seva voluntat (...) El seu caràcter violent provocava que ningú s'atrevis a contradir els seus desitjos. Va expulsar a diversos bisbes de la cadira episcopal, i a certs abats de les seves abadies i va encarcerar a nombrosos thegns...". Val a dir, però, que aquest caràcter fort li servia per mantenir l'ordre a les seves terres. En aquest àmbit la *Crònica* reivindica que "... no ens podem oblidar de la seguretat de què va dotar el país. Qualsevol home honrat podia transitar pel regne sense patir atacs ni depredacions, encara que transportés sacs plens d'or; ningú s'atrevia a atacar a una altra persona..."⁸¹.

Per tal d'enfortir la seva posició, va decidir pactar amb el seu veí, Balduí V de Flandes i va casar-se amb la seva filla Matilde al 1053. Guillem va gaudir, als anys següents, la prosperitat del seu regne. Al 1060 el rei de França havia mort i el seu fill era massa petit per governar. Així doncs, el duc va esdevenir, virtualment, el governant de França. Amb aquest poder no li va costar gaire annexionar el Maine a Normandia quatre anys després. Des de l'Escalda al Loira, tots els ports eren de Guillem o d'algun dels seus aliats. Per la banda de l'est estava protegit per la seva aliança amb Flandes; a l'oest havia aconseguit apoderar-se de Bretanya; i pel què fa al sud, hi havia el regne de França, del qual era regent, i havia ocupat el Maine. Per si fos poc, al 1060, va morir el seu principal rival, Geoffrey Martel d'Anjou, amb el què s'assegurava una temporada sense hostilitats. En aquest context de puixança va tenir lloc un esdeveniment que avui en dia encara no s'ha pogut aclarir del tot. Cap al 1064, Harold Godwinson, qui ja era el segon home més poderós d'Anglaterra i un possible candidat a la successió, va arribar a les costes de França. Guillem de Poitiers (capellà de Guillem de Normandia) ho explica així: "... (Eduard) que estimava a Guillem com un germà o un fill...", sentint que s'acostava l'hora de la seva mort, i amb la intenció d'instaurar a Guillem "... com al seu hereu, més fermament que mai (...) va enviar Harold a visitar-lo i a confirmar la seva promesa per mitjà d'un jurament en tota regla...". Pel què sembla, Harold es va topar amb una tempesta quan creuava el canal i es va veure obligat a desembarcar a la costa de Ponthieu. Allà va ser fet presoner per un enemic d'Anglaterra, però quan Guillem va sentir el que havia passat, va encarregar-se de rescatar-lo. A Bonneville, Harold "... va prestar fidelitat al duc, a partir del sagrat ritual dels homes cristians...". Va declarar que "... seria el representant (*vicarius*) del duc Guillem a la cort del seu rei Eduard, mentre el rei visqués; en segon lloc, que utilitzaria tota la seva influència i riqueses per tal d'aconseguir que, a la mort del rei Eduard, el regne d'Anglaterra passés al poder del duc; en tercer lloc, que situaria una guarnició de cavallers del duc al castell de Dover, mantenint-los amb el seu propi peculi (amb els seus diners); i en quart lloc, que en aquelles posicions d'Anglaterra que el duc considerés oportunes, mantindria guarnicions (normandes) a diversos castells, també a expenses seves (de Harold)..."⁸².

Destaca una altra versió dels fets narrada per un historiador del segle XII, Guillem de Malmesbury. Segons ell, Harold va sortir de Bosham (port de Wessex) per emprendre una expedició de pesca, però la tempesta el va sorprendre i, sense voler-ho, va arribar a Ponthieu.

⁸¹ FULLER, J. F. C. *Batallas decisivas I*. RBA. Madrid (2005). Pàg. 414.

⁸² DOUGLAS, D. C.; GREENAWAY, G. W. *English Historical Documents. Volume II*. Psychology Press (Ed.). Nova York (1996). Pàgs. 217 – 218.

Després que el fessin presoner per poder reclamar-ne un rescat, va aconseguir que informessin a Guillem dels fets, i que li diguessin que "... havia estat enviat a Normandia per ordre del rei amb el propòsit d'expressar-li personalment el missatge que ja coneixia, tot i que, per boca de persones de menys autoritat que ell...". Guillem va ordenar immediatament que el posessin en llibertat. Segons Malmesbury, el duc va emprendre una campanya contra Bretanya amb Harold al seu costat: "... Harold va mostrar tant valor i destresa que es va guanyar el cor del normand i, amb l'objectiu d'incrementar el favor que li professava, li va confirmar, mitjançant un jurament, que li entregaria el castell de Dover, que es trobava sota la seva jurisdicció, així com el regne d'Anglaterra, quan Eduard hagués mort. Com a recompensa per tot plegat va ser honorat amb la mà de la filla de Guillem, que llavors encara era una nena, i amb la confirmació del seu ampli patrimoni..."⁸³. Tanmateix, ambdós versions semblen força inexactes i poc fiables. Pel què fa al primer, sembla improbable que el "sotsrei" d'Anglaterra, Harold, hagués acceptat embarcar-se en una missió similar, i el més lògic és que Guillem es negués a deixar a Harold en llibertat si no li prometia que reconeixeria la seva reclamació al tron anglès.

Segons Guillem de Poitiers la notícia de la mort d'Eduard i de l'elecció de Harold, al 1066, van arribar ben aviat a Guillem de Normandia, qui "... va decidir immediatament venjar aquell insult per la força de les armes i apoderar-se de la seva herència mitjançant la guerra..."⁸⁴. Però abans d'emprendre aquesta campanya, amb la finalitat de justificar la seva acció als ulls de tothom, va enviar una ambaixada al nou rei Harold, exigint-li que complís el seu jurament de fidelitat cap a ell⁸⁵. Molt probablement, el duc Guillem ja deuria haver convocat les seves tropes abans de rebre la resposta del rei d'Anglaterra. La convocatòria de l'exèrcit normand era força diferent a l'anglès, ja que cada baró o bisbe posseïa les seves pròpies terres i castells, entregats pel duc amb la condició que les mantinguessin i que tinguessin equipats a un nombre de cavallers, que ell definia, per a un possible servei immediat. L'arma principal de les tropes normandes era aquesta cavalleria pesada (protegits amb armadures) que, al llarg de les campanyes amb Guillem al capdavant, havien adquirit una habilitat i disciplina considerables. La infanteria normanda estava constituïda per homes armats i arquers (amb arc curt normand i ballesta). Les armes principals dels soldats normands eren la llança, l'espasa i la massa. Pel què s'aprecia al Tapís de Bayeux, l'armadura era similar a la dels anglesos.

El duc Guillem entenia que la campanya d'Anglaterra no era una pugna feudal interna, sinó un conflicte internacional. Com a tal, existia el perill que els dos pilars del poder a Europa (el Papa i l'emperador del Sacre Imperi) consideressin censurable els actes de Guillem de Normandia. Per aquest motiu el duc va posar en marxa la seva gestió diplomàtica per buscar la comprensió d'aquestes dues personalitat, apart d'enviar ambaixades a diverses corts, explicant els seus drets a la corona anglesa. Guillem es justificava dient que anava a expulsar un usurpador que havia comès perjuri i a alliberar Canterbury d'un intrús que havia estat condemnat per nombrosos pontífex per prendre l'arquebisbat (al 1052) mentre el seu predecessor (d'origen normand) encara era viu.

⁸³ GILES, J. A. (original de William de Malmesbury) *Chronicle of the Kings of England*. H. G. Bohn (Ed.). Londres (1904), Pàgs. 254-255.

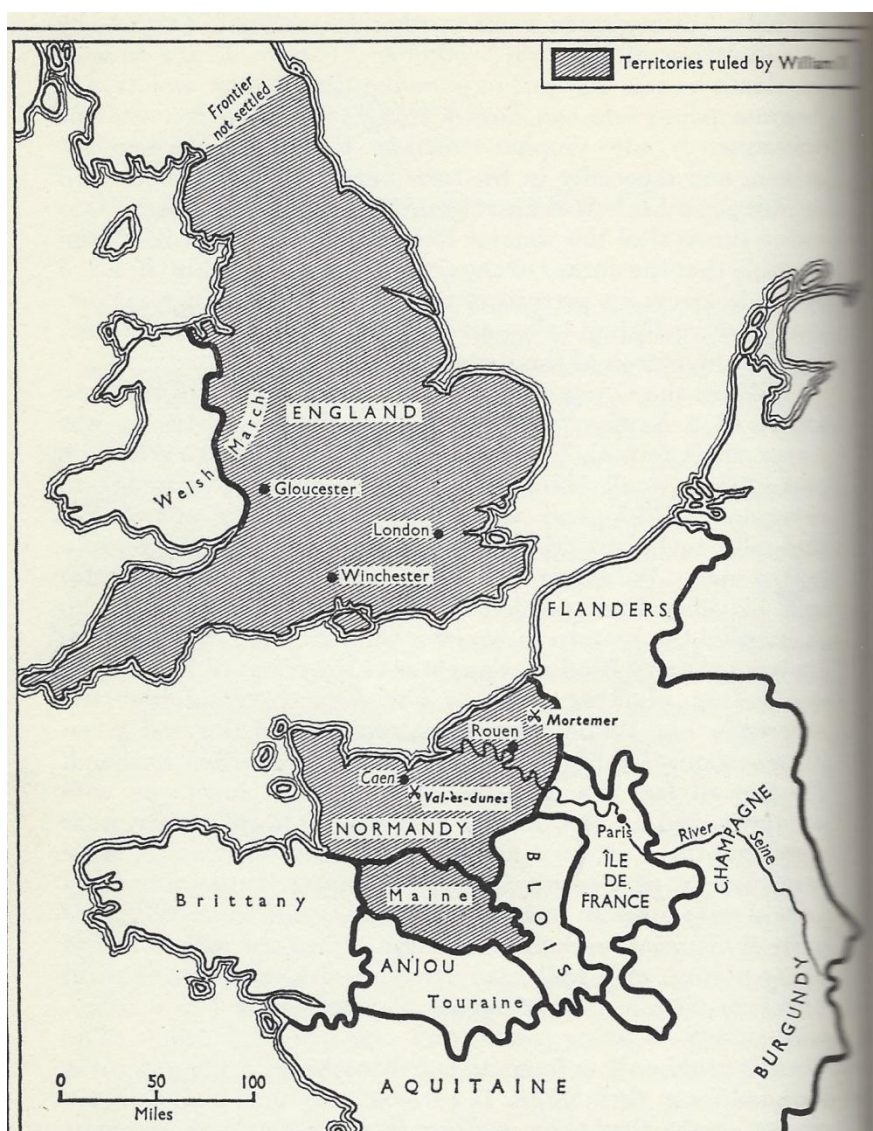
⁸⁴ DOUGLAS, D. C.; GREENAWAY, G. W. *English Historical Documents. Volume II*. Psychology Press (Ed.). Nova York (1996). Pàg. 218.

⁸⁵ GILES, J. A. (original de William de Malmesbury) *Chronicle of the Kings of England*. H. G. Bohn (Ed.). Londres (1904). Pàg. 271.

L'emperador Enric IV li va mostrar el seu suport i, poc després, va aconseguir que el papa Alexandre II atorgués la seva benedicció a l'empresa, tot enviant-li al duc un "estendard consagrat". Aquest fet va atraure molts voluntaris a favor de la causa normanda, que ja estaven prou engrescats amb la possibilitat que oferiria la conquesta d'Anglaterra d'enriquir-se, apoderar-se de noves terres i escalar en la seva posició social. Guillem va reunir a Lillebonne els barons de més enllà de Normandia que estaven interessats en l'empresa. Hi van assistir barons normands i també representants de Bretanya, Maine, Flandes, França central, Poitou, Borgonya, Aquitània i el sud d'Itàlia. Tots ells van jurar que participarien a la campanya contra Harold sota l'estendard de Guillem. Tot i això, encara tenia consellers que l'advertien d'una possible derrota contra la riquesa, la força militar i els recursos navals del rei Harold. Però el duc estava decidit

86

Al mes d'agost de 1066 ja estaven apunt per marxar cap Anglaterra.

Dominis del duc Guillem (de color gris) i altres territoris de la seva influència (emmarcats en negre)

⁸⁶ FULLER, J. F. C. *Batallas decisivas I*. RBA. Madrid (2005). Pàg. 421.

HAROLD II: UN REGNAT BREU I TURBULENT

A la Crònica Anglosaxona (i al Tapís de Bayeux) s'explica que durant la Pasqua del 1066 va creuar el cel una estrella amb cua, com no s'havia vist mai abans ⁸⁷. Potser, a Anglaterra, es va considerar com un senyal que arribaven temps de grans canvis.

Anglaterra estava desunida. El nomenament de Harold no acontentava a tothom, ja que, de fet, no provenia de sang reial. Edwin, que havia succeït a Ælfgar com a comte de Mèrcia, no coincidia amb la seva elecció, i Morcar, comte de Northumbria, només el va reconèixer després de pactar que el rei es casaria amb la seva germana Edith. Al 16 d'abril, però, va ser reconegut com a rei de tota Anglaterra.

Veient que el nomenament de Harold estava apunt de provocar una gran mobilització a França, l'antic comte Tostig va deixar el seu exili de Flandes per tornar a Anglaterra. Pel què sembla, al mes de maig, va viatjar cap a les seves terres de l'illa de Wight amb sis naus per recaptar diners i recollir provisions ⁸⁸. Va salpar, novament, per saquejar les costes de Sussex i Kent, fins arribar a Sandwich. Allà va saber que el rei Harold anava al seu encontre, així que va tornar a embarcar, aquesta vegada cap al riu Humber (al nord). Però aquelles terres eren governades per un dels seus grans opositors, el comte Edwin, qui va forçar la seva fugida. Tostig va refugiar-s a Escòcia. Aquests primers assalts de 1066 havien fet suposar a Harold que l'atac normand era imminent. Per aquesta raó "... va reunir unes forces navals i terrestres molt superiors a qualsevol concentració que s'hagués fet fins llavors..." ⁸⁹. Harold va situar les tropes al llarg de els costes de Sussex i Kent, i va portar la flota a l'illa de Wight. Aquest moviment es considera un error que podria haver acabat costant molt car al rei, ja que, fer una mobilització general de les tropes implicava reunir tot l'exèrcit, relleus inclosos. Tenint en compte que no podien mantenir el fyrd més de 40 dies i que no el van poder rellevar, l'exèrcit es va haver de dissoldre al 8 de setembre. Així doncs, el Canal de la Mànega quedava desprotegit de cara a un possible atac normand ⁹⁰.

Mentrestant, Tostig havia marxat del regne d'Escòcia per visitar Noruega ⁹¹. Fos pel motiu que fos, Harold Hardrada va salpar amb tres-centes naus cap al nord-est d'Anglaterra ⁹². A mig camí se li van unir les tropes de Tostig i tots junts van entrar a l'illa tot saquejant la població de Scarborough. Van remuntar el riu Humber i, després d'ancorar els seus vaixells es van dirigir a York. Al 20 de setembre es va lliurar una batalla sagnant entre els invasors nòrdics i el fyrd de Yorkshire comandat pels comtes del nord; Edwin i Morcar: va ser coneguda com la Batalla de Fulford.

⁸⁷ WHITELOCK, D.; DOUGLAS, D. C.; TUCKER, S. I (Traducció). *The Anglo-Saxon Chronicle*. Eyre and Spottiswoode (Ed.). Londres. (1961). Pàg. 140.

⁸⁸ Ibidem. Pàg. 142.

⁸⁹ WHITELOCK, D.; DOUGLAS, D. C.; TUCKER, S. I (Traducció). *The Anglo-Saxon Chronicle*. Eyre and Spottiswoode (Ed.). Londres. (1961). Pàg. 142.

⁹⁰. FULLER, J. F. C. *Batallas decisivas I*. RBA. Madrid (2005). Pàgs. 423 – 424.

⁹¹. Ibidem. Pàgs. 423 – 424.

La derrota dels anglesos va ser molt clara: “... hi va haver nombroses baixes i gran part de l’host anglesa va morir per culpa de l’enemic o ofegada...”⁹³. Segons la Saga de Heimskringla (una font noruega) van morir tants anglesos “... que els cossos formaven un camí al pantà per on van poder creuar-lo els valerosos nòrdics...”⁹⁴.

La notícia de la incursió noruega va arribar a les orelles de Harold quan tot just s’estava duent a terme la dissolució de l’exèrcit anglès del darrer atac. Així que ho va saber, va convocar els seus housecarls i aquells membres del fyrd que encara no s’havien dispersat. El rei va viatjar amb ells cap al nord. Al 25 de setembre les tropes del rei van agafar per sorpresa als noruecs i van entaular combat prop de York. En aquest enfrontament, conegut com la Batalla de Stamford Bridge, Harold Godwinson provava de creuar un pont que els donés excés a les terres dels seus comtes. Quan el contingent anglès va aconseguir creuar-lo va acabar vencent. La victòria dels anglesos va ser completa, ja que no només van morir els capitosts de l’exèrcit noruec, Tostig i Harold Hardrada, sinó que a les forces noruegues només els van quedar efectius per omplir vint naus. Tanmateix el rei anglès també va patir nombroses baixes que el van debilitar⁹⁵.

Al 12 d’agost Guillem va reunir el seu exèrcit a la desembocadura del Dives, però per culpa del mal temps i el vent del nord va passar tot un mes en què les naus normandes no van poder salpar. Al 12 de setembre va millorar el temps i el duc va dirigir les seves tropes a St. Valéry (a l’estuari del Somme), des d’on el trajecte per creuar el Canal era més curt. Però el vent del nord va tornar a bufar i la comitiva va haver d’esperar. Finalment el 27 de setembre el vent va començar a bufar de l’est i Guillem va embarcar les seves tropes amb tanta celeritat que aquella mateixa nit van poder salpar. Guillem va ordenar col·locar un llum al màstil de tots els vaixells, i un de més vistós al seu, perquè no es perdés cap nau durant la nit⁹⁶. S’explica que el duc va construir un gran pont d’embarcacions (com el de l’antic rei persa Xerxes) que unia Normandia amb Anglaterra⁹⁷. Freeman explica, en la seva versió dels fets, que quan Guillem va saltar del seu vaixell a Pevensey va relliscar i es va omplir les mans d’arena de la costa anglesa. El cavaller que tenia més a prop li va dir “esteu lligat a la terra d’Anglaterra”⁹⁸.

L’endemà de l’arribada normanda a la costa de Pevensey, van dirigir-se a Hastings, un assentament de la costa des d’on sortia la carretera cap a Londres. Allà van instal·lar el seu campament base protegit amb un mur fusta. Des del campament sortien a saquejar els territoris circumdants per aprovisionar-se bé.

⁹³ WHITELOCK, D.; DOUGLAS, D. C.; TUCKER, S. I (Traducció). *The Anglo-Saxon Chronicle*. Eyre and Spottiswoode (Ed.). Londres. (1961). Pàg. 144.

⁹⁴ FULLER, J. F. C. *Batallas decisivas 1*. RBA. Madrid (2005). Pàgs. 424 – 425.

⁹⁵ WHITELOCK, D.; DOUGLAS, D. C.; TUCKER, S. I (Traducció). *The Anglo-Saxon Chronicle*. Eyre and Spottiswoode (Ed.). Londres. (1961). Pàgs. 144 – 145.

⁹⁶ FULLER, J. F. C. *Batallas decisivas 1*. RBA. Madrid (2005). Pàg. 425.

⁹⁷ GRANDSEN, A. *Historical Writing in England c. 550 TO c. 1307*. Routledge & Kegan Paul LTD. (Ed.). Londres (1974). Pàg. 102.

⁹⁸ FREEMAN, E. A. *The History of the Norman Conquest of England*. Cambridge University Press. Cambridge (2011). Pàg. 856 - 857.

Harold i els seus homes eren a York refent-se del dur enfrontament contra els noruecs. El dia 1 d'octubre va rebre la notícia del desembarcament de l'exèrcit del duc Guillem. Després de la Batalla d'Stamford Bridge la convocatòria de tot el fyrd podia durar massa per participar en la defensa. Harold va arribar a la conclusió que la manera més ràpida i efectiva de reunir les seves tropes era viatjant ràpidament cap al sud i recollint tots els efectius que trobés de camí a Sussex. Mentre que els housecarls de Harold eren genets, els d'Edwin o Morcar lluitaven a peu. Això va reduir encara més la tropa, ja que, quan el rei va marxar cap al sud, obsessionat en executar un moviment defensiu veloç, les tropes del nord no el van poder acompanyar. Sovint s'ha sospitat que aquest immobilisme dels comtats del nord fos orquestrat per Edwin i Morcar, els quals no sentien gaire afecte per la figura de Harold. Tot i així, les tropes del rei van creuar 300 km fins a Londres, pràcticament sense descansar. Allà van quedar-se uns dies esperant alguns reforços. Després de cinc dies Harold comptava amb els seus housecarls, força perjudicats, i els dels seus germans, Gyrth i Leofwine. I també amb els homes del fyrd (format pels thegns del rei i els seus vassalls). Tot i els esdeveniments recents que havien perjudicat el regiment, es tractava d'una tropa de bons combatents experts, no pas de pagerols, com s'ha dit algunes vegades. Spatz defensa que era un contingent de 7.000 homes. Però tenint en compte les pèrdues a Fulford i Stamford Bridge, l'absència de les tropes d'Edwin i Morcar i la breu franja de temps de què van disposar per reunir-lo, el més probable és que la xifra es redueixi a 5.000 o 4.000 homes, que ja suposava un bon exèrcit al segle XI ⁹⁹.

És possible que el més prudent per Harold hagués estat quedar-se a Londres i fortificar la ciutat amb el major nombre de reforços possible, tot intentant interceptar els subministraments d'aigua i aliments al sud per estendre la fam i la set al campament normand. Però Harold era massa impacient i, pel què sembla, manifestava un profund desdeny cap a la força del seu adversari. Segons Malmesbury "... (Harold) es va dirigir ràpidament cap a Hastings, esperant, erròniament, una victòria fàcil..." ¹⁰⁰. Harold surt de Londres el dia 11 d'octubre. 90 km el separaven del campament de Guillem a Hastings. Al cap de dos dies els anglesos van establir el seu campament al llinard del bosc de Weald, prop de la ciutat de Battle. Encara quedaven 10 km fins a Hastings i Harold no volia que els normands alertessin la seva arribada. El rei anglès tenia la tendència de sorprendre als seus enemics amb la seva velocitat (com a la campanya de Gales al 1063 o a Stamford Bridge), però aquesta vegada va haver de descartar de seguida l'opció d'un atac per sorpresa, ja que els seus homes estaven molt cansats i aquella opció suposava començar a preparar l'atac a mitja nit per poder executar-la de matinada. Va preferir establir-se a Battle i deixar reposar les seves tropes.

⁹⁹ FULLER, J. F. C. *Batallas decisivas I*. RBA. Madrid (2005). Pàg.428.

¹⁰⁰ Ibidem. Pàgs. 427 – 429.

LA BATALLA DE HASTINGS

La batalla va tenir lloc entre dos turons situats a nord i sud, en una zona molt boscosa amb uns aiguamolls a la vora. Era una àrea accidentada; l'erosió de l'aigua havia format una sèrie de barrancs que estaven coberts amb bardissa.

Al final va ser Harold el que va ser sorprès. L'exèrcit de Guillem els va anar a trobar quan els soldats anglesos encara no estaven situats en “ordre de batalla”¹⁰¹. L'exèrcit del duc s'havia posat en marxa de matinada per cobrir els 10 km que li restaven. A les 9 del matí els anglesos van patir el primer atac. Guillem havia situat les seves tropes en tres grups principals: un regiment de bretons (a l'esquerra), un de francesos i altres mercenaris (a la dreta) i el regiment de normands comandat per ell mateix (al centre) amb l'estendard papal al capdavant. La formació normanda era molt similar a les primitives legions romanes, ja que mantenien una primera línia (o *échelon*) d'arquers i ballesters, una segona línia d'infanteria ben armada i una tercera línia formada per cavalleria¹⁰². Tot i que han quedat pocs detalls de quina va ser la formació presentada per Harold, sabem que la tradició anglosaxona era la del “mur d'escuts” o “falange”, que situava els seus homes espatlla amb espatlla i escut amb escut.

Els normands van anar pujant per la vessant del turó que portava al llindar del bosc de Weald on els esperava el mur d'escuts anglesos. Quan van ser prou a prop, els arquers normands van llançar una descàrrega de fletxes, però moltes van impactar contra el mur d'escuts. Segons Guillem de Poitiers, els anglesos van resistir valerosament i van respondre a l'atac amb “... un núvol de fletxes i jabalines, així com amb destrals i armes de tota mena, fins i tot pedres fermades amb pals...”. Aleshores van deixar de disparar i es van abraonar sobre les tropes enemigues: “... els crits de bàrbars i normands van quedar ofegats pel rebombori que va causar el xoc de les armes i els laments dels moribunds, i així van continuar llargament la batalla amb una fúria indomable...”. Aprofitant l'elevació que donava avantatge a les tropes de Harold, “... (els anglesos) van procurar romandre ordenats a darrere...”, formant un front inexpugnable. Els defensors “... van rebutjar insistentment tot aquell atacant que se li acostava a poca distància, i també van causar baixes entre aquells (normands) que els llançaven projectils a llarga distància...”. Les tropes de l'extrem esquerra de l'exèrcit de Guillem es van trobar en dificultats a l'hora d'escalar la pendent i es van topar amb l'extrem dret dels anglesos, que va realitzar un contraatac demolidor tot “escombrant” els arquers i la infanteria bretona. De ser així, la batalla s'hauria decantat pel bàndol anglosaxó, en els seus inicis. L'intent dels normands d'obrir una bretxa al centre de la defensa anglesa havia fracassat, d'entrada. Aquesta versió coincideix amb la de la *Crònica anglosaxona*. Guillem de Poitiers segueix dient que “... els soldats a peu i els cavallers bretons van fugir del combat, preses del pànic per la violència de la lluita...”, deixant l'exèrcit del duc “... en perill de retirada general...”.

Aquell moment va ser la millor oportunitat que va tenir Harold de sentenciar la derrota dels invasors. L'ala esquerra del bàndol normand havia desaparegut, pràcticament, i les altres files començaven a retrocedir. Enmig del desconcert i els dubtes dels soldats, el duc Guillem, que s'havia mantingut a la rereguarda, va descavalcar. Des del front van començar a arribar rumors que havia caigut en combat i durant uns instants la moral va decaure, ja que, en aquells temps, la pèrdua d'un general significava la falta de comandament i una derrota quasi segura.

¹⁰¹ WHITELOCK, D.; DOUGLAS, D. C.; TUCKER, S. I (Traducció). *The Anglo-Saxon Chronicle*. Eyre and Spottiswoode (Ed.). Londres. (1961). Pàg. 144.

¹⁰² FULLER, J. F. C. *Batallas decisivas I*. RBA. Madrid (2005). Pàg.433.

Quan Guillem va sentir aquelles veus va tornar a muntar, aquest cop sense el casc, per tal que tots el poguessin reconèixer. Els normands van reorganitzar les seves files i van tornar a l'atac. Aquest moviment va agafar per sorpresa a alguns soldats anglesos que s'havien apartat de la formació per perseguir els bretons que es retiraven, però les baixes no van ser significatives. Guillem va ordenar l'avançament de la cavalleria i va retirar el centre de la infanteria, que estava molt perjudicada. Diversos grups de cavallers van començar a clavar les seves llances contra el mur d'escuts, però aquell nou intent d'obrir bretxa tampoc va resultar. Davant la frustració de la cavalleria normanda, el duc va recórrer a una tàctica d'engany per aconseguir que els anglesos abandonessin la seva posició avantatjosa. Guillem de Poitiers narra així aquest moviment: "... Assumint la impossibilitat d'atropellar, sense grans pèrdues, un exèrcit ordenat i ben format al darrere, els normands i els seus aliats van simular una retirada, recordant que instants abans el seu retrocés els havia donat cert avantatge. Els bàrbars, creient que la victòria estava a l'abast de les seves mans, van començar a brandar crits de triomf i a insultar els nostres homes, amenaçant-los, dient que acabarien amb ells. Igual que la vegada anterior, diversos milers (d'anglesos) van iniciar la persecució (...) però els normands, fent girar els seus cavalls bruscament, els van rodejar i els van tallar la retirada, de tal manera que no en va quedar ni un amb vida. Dues vegades més es va utilitzar aquest engany amb un gran èxit..."¹⁰³. Sovint s'ha recriminat a Harold que caigués en una trampa com aquesta, però el més probable és que la disciplina de les seves tropes s'hagués relaxat en aquells moments en què, orgullosos de la seva defensa, es van creure victoriosos¹⁰⁴. De totes maneres, en paraules de Poitiers, l'exèrcit de Harold seguia sent "formidable i molt difícil de vèncer".

Guillem estava decidit a decantar la balança al seu favor. Així doncs, el duc va ordenar als seus arquers que llancessin una descàrrega per damunt dels cavallers normands, de tal manera que les fletxes caiguessin verticalment i els anglesos es veiessin obligats a alçar els escuts. La intenció era aprofitar aquest gest per llançar una carrega de cavalleria amb els cossos dels defensors del tot desprotegits¹⁰⁵. Durant les hores següents els comtes Gyrth i Leofwine (germans del rei) van morir. En arribar la nit les tropes anglosaxones estaven exhaustes per la llarga resistència. Pel què sembla ja no els quedaven fletxes i la foscor de la nit els començava a cobrir. Va ser en aquesta fase del combat que Harold va rebre l'impacte d'una fletxa a l'ull, i va morir al cap de poc. Ja no quedava cap "comandant" a l'exèrcit anglès que el pogués liderar. La muralla d'escuts va començar a desintegrar-se pel seu extrem esquerre i alguns homes van fugir. Tanmateix un bloc de housecarls anglesos va mantenir la posició i va frenar l'avançada normanda. Guillem va ordenar un replegament i a continuació va fer avançar les seves tropes de forma ordenada. Els housecarls van haver de retirar-se i en la foscor van caure pels barrancs que hi havia repartits per aquell terreny accidentat. Les nombroses baixes anglosaxones i la seva falta de lideratge van propiciar la victòria dels normands.

Segons Guillem de Poitiers, el duc "... va dominar completament les diverses fases de la batalla, impedint la fugida dels seus homes, enfortint la seva moral i compartint els seus perills...". Durant aquella nit de celebracions, Guillem va tornar al camp de batalla principal on va trobar el cos de Harold despullat i tan maltractat que en prou feines se'l reconeixia. Va ordenar que el traslladessin al campament normand i un cop allà, va ser enterrat a la platja.

¹⁰³ DOUGLAS, D. C.; GREENAWAY, G. W. *English Historical Documents. Volume II*. Psychology Press (Ed.). Nova York (1996). Pàgs. 226-227.

¹⁰⁴ FULLER, J. F. C. *Batallas decisivas I*. RBA. Madrid (2005). Pàg. 436.

¹⁰⁵ FORESTER, T. *The Chronicle of Henry of Huntingdon*. H. G. Bohn, Londres (1853). Pàg. 212.

Guillem el Conqueridor va ser coronat rei a l'Abadia de Westminster el dia de Nadal de l'any 1066, veient complerta, d'aquesta manera, la seva reclamació al tron d'Anglaterra ¹⁰⁶.

¹⁰⁶ BROOKE, C. *The Saxon & Norman kings*. B. T. Batsford LTD (Ed.). Londres (1963). Pàg. 171.

CONCLUSIONS

Després de mesos d'investigació, i de "viatges" intensos cap a l'interior de l'Anglaterra anglosaxona, sento que podria escriure tot un altre treball sobre el que he pogut concloure.

Per explicar-ho breument, penso que els esdeveniments que van tenir lloc en aquesta illa a la primera meitat del segle XI van canviar irreversiblement la història d'aquesta nació. Si bé sembla que en la història els canvis arriben a poc a poc, en aquest cas és tot el contrari; tot es va resoldre en un sol enfrontament. La Batalla de Hastings ha estat considerada, per molts, com l'enfrontament més important que mai hagi tingut lloc a Anglaterra, ja que va resultar del tot decisiva pels seus habitants. Cal destacar però, que l'arribada dels normands a Anglaterra va deixar alguna cosa més que un canvi polític, ja que, moltes de les fonts que tenim sobre aquella època i sobre la cultura anglosaxona van patir un procés de "normandització" que sovint no s'ha pogut redreçar. Sembla bastant clar que la Conquesta normanda és un d'aquells casos en què la història l'escriuen els vencedors. Les fonts escrites sobre la Batalla de Hastings són clarament "normandòfiles" i, pràcticament, tot el què fa referència a les persones d'Eduard el Confessor i Harold està recobert d'una visió "afrancesada" que impedeix desvelar la realitat de tots aquells esdeveniments. Com hem pogut veure, amb l'arribada dels normands va venir a Anglaterra una munió d'erudits i historiadors que van donar la seva visió de la passada història d'Anglaterra, així que molts relats van quedar alterats. Geoffrey de Monmouth, autor del segle XII, és un dels casos més curiosos i particulars. A la seva obra principal, *Historia Regum Britanniae*, fa un repàs del passat d'Anglaterra des de l'antiguitat més remota. En alguns episodis com l'arribada dels pobles saxons o les "profecies de Merli" es nota clarament la seva visió pro-normanda i anti-saxona. Així doncs, ni tan sols alguns dels relats anglesos més antics es van salvar d'aquesta alteració.

En l'altre extrem hi trobem una imatge idealitzada d'una gran rei d'Anglaterra: la de Guillem el Conqueridor. Algunes fonts afirmen que des de la Conquesta del 1066, el país, fins llavors desorganitzat i mancat de cohesió, es convertia en un regne unit i compacte sota una autoritat ferma, hereditària i centralitzada en la figura del rei. Estic d'acord, que la coronació de Guillem el Conqueridor va ser més important que la simple instauració d'un nou monarca, però em sembla exagerat opinar que Guillem va ser el primer d'aconseguir que Anglaterra fos una terra unida i pròspera, ja que, per exemple, Cnut el Gran va ser capaç de mantenir en relativa estabilitat tan Anglaterra, com Dinamarca i Noruega. Entre les grans fites de Guillem, s'esmenta que va ser capaç d'apartar Anglaterra de la seva connexió escandinava i "la va unir al món, més ric i pròsper, de l'Europa Occidental". Tampoc em sembla una afirmació del tot correcte si entenem que l'Anglaterra d'Eduard el Confessor, qui havia viscut llargament a França, tenia molts punts de contacte amb altres regnes importants d'arreu del continent i la seva fama de ferm devot del cristianisme li mereixia el respecte de les autoritats eclesiàstiques. A Eduard li agradava envoltar-se d'homes erudits, sobretot gaudia de la companyia d'eclesiàstics lotaringis, francesos i normands, que li recordaven les terres llunyanes en què havia crescut. Aquest entorn el van convertir a ell mateix en un home culte i intel·lectual, a qui sovint se l'ha qualificat com a "rei cosmopolita". A més cal tenir en compte que, al llarg dels primers anys, el rei Guillem es va concentrar en conservar l'essència del regne que heretava, així com el model de regne dels temps d'Eduard el Confessor. De totes maneres penso que l'arribada de Guillem al poder sí que va significar un cop dur al domini víking a Occident. Un domini que Anglaterra havia viscut en primera persona.

Després d'aquests mesos "convivint" amb els pobles anglosaxons estic segur que ja no puc ser objectiu davant aquest debat anglo-normand, però crec que és necessari reivindicar la figura de Harold II durant el seu pas pel tron d'Anglaterra. De les fonts es desprèn que era un bon lluitador i un gran líder, potser per influència del seu pare, que no dubtava mai a participar en els combats colze a colze amb els seus homes, i que mai li va tremolar la mà a l'hora d'enfrontar-se amb grans reis del nord, com Harold Hardrada, la fama del qual arribava fins a Constantinoble; o al duc Guillem de Normandia i el seu immens exèrcit francès. Sovint s'ha criticat el seu atac precoç sobre les tropes normandes, però, tot i el cansament del viatge i el desgast de les Batalles de Fulford i Stamford Bridge, Harold va plantar cara a Hastings i va resistir durant hores les envestides d'arquers, infanteria i cavalleria. De fet, no seria del tot incorrecte dir que els anglesos van estar ben a punt de guanyar la batalla. Tot i aquesta afirmació, la campanya anglesa de Guillem el Conqueridor ha quedat a la història com una maniobra audaç i poderosa, i no pas com una temptativa temerària o imprudent.

Per altra banda, Eduard el Confessor no necessita cap compensació o reivindicació, ja que la història l'ha recordat sempre com un dels grans monarques d'Anglaterra. La seva memòria ha perdurat, per exemple, amb la Cadira de sant Eduard; la cadira que utilitzen els monarques anglesos durant les seves cerimònies de coronació a l'Abadia de Westminster. La cadira rep aquest nom de la llegenda que explica que en altres temps hi havia una imatge d'Eduard el Confessor pintada a la part posterior. Sota la cadira s'hi trobava, fins fa poc, la pedra de sant Eduard (que ara es troba a Escòcia), on hi havia les relíquies del monarca llegendari.

Així doncs, podríem afirmar que la cultura anglosaxona rep un tracte desfavorable en la memòria col·lectiva? És just (o coherent) que un anglès del segle XXI alabi més la figura "gloriosa" de Guillem el Conqueridor que no pas, per exemple, la de Harold? Què sent un anglès quan mira al seu passat? Se sent conquerit o conqueridor? Sens dubte deu ser un tema ben interessant de debatre.

BIBLIOGRAFIA

LLOCS WEB

<http://www.uwplatt.edu/~ciesield/angd.pdf> (diccionari de llengua anglosaxona)

<http://www.regia.org/godwins.htm>

LLIBRES CONSULTATS

- BROOKE, C. *The Saxon & Norman kings*. B. T. Batsford LTD (Ed.). Londres (1963).
- CLEMOES, P (Coord.). *Anglo-Saxon England I*. Cambridge University Press (Ed.). Cambridge (1972).
- DOUGLAS, D. C.; GREENAWAY, G. W. *English Historical Documents. Volume II*. Psychology Press (Ed.). Nova York (1996).
- FLEMING, R. *Kings and Lords in Conquest England*. Cambridge University Press (Ed.). Cambridge (1992).
- FORESTER, T. *The Chronicle of Henry of Huntingdon*. H. G. Bohn, Londres (1853).
- FREEMAN, E. A. *The History of the Norman Conquest of England*. Cambridge University Press. Cambridge (2011).
- FULLER, J. F. C. *Batallas decisivas I*. RBA. Madrid (2005).
- GILES, J. A. (original de William de Malmesbury) *Chronicle of the Kings of England*. H. G. Bohn (Ed.). Londres (1904).
- GODDEN, M. *Ælfric Catholic Homilies*. Early English Text Society Supplementary Series. Londres (2006).
- GRANDSEN, A. *Historical Writing in England c. 550 TO c. 1307*. Routledge & Kegan Paul LTD. (Ed.). Londres (1974).
- JOLLIFFE, J. E. A. *Pre-feudal England: The Jutes*. Frank Cass & Company LTD (Ed.). Londres (1933).
- LLOYN, H. R. *Anglo-Saxon England and the Norman Conquest*. Longmans, Green and Co LTD (Ed.). Oxford (1962).
- STENTON, F. M. *Anglo-Saxon England*. Oxford University Press (Ed.) Oxford (1971).
- STEVENS, J. (traducció). *Bede's Ecclesiastical History of the English nation. Volume I*. Everyman's Library (Ed.). Londres (1965).
- WALKER, I. W. *Harold, the last Anglo-Saxon King*. Alan Sutton Publishing (Ed.). Londres (1997).
- WHITELOCK, D.; DOUGLAS, D. C.; TUCKER, S. I (Traducció). *The Anglo-Saxon Chronicle*. Eyre and Spottiswoode (Ed.). Londres. (1961).

ÍNDEX

- INTRODUCCIÓ (pàg. 1)
- EL TERRITORI (pàg. 2)
 - L'Heptarquia (pàgs. 3 – 4)
 - El *Danelaw* (pàgs. 4 – 5)
 - L'herència d'Eduard i Harold (pàg. 5)
- EL REGNE ANGLÈS (pàg. 6)
 - El rei i els seus “homes savis” (pàgs. 6 – 8)
 - Els *Bretwaldas* (pàgs. 8 – 9)
 - El rei i l'Església (pàgs. 9 – 10)
 - La reina (pàg. 10)
 - La guerra (pàgs. 11 – 12)
- LA NOBLESA (pàg. 13)
 - L'evolució de la noblesa anglosaxona (pàgs. 13 – 15)
- EL CONVULS SEGLE XI (pàg. 16)
- EDUARD EL CONFESSOR (pàg. 17)
 - Ascendència (pàg. 17)
 - L'exili (pàg. 18)
 - El regnat (pàgs. 18 – 21)
 - Sant Eduard (pàgs. 21 – 23)
 - El problema successori (pàgs. 23 – 24)
- 1066: ELS CANDIDATS (pàg. 25)
 - Harold Godwinson (pàg. 25)
 - Harold Hardrada (pàgs. 25 – 27)
 - Guillem de Normandia (pàgs. 27 – 30)
- HAROLD II: UN REGNAT BREU I TURBULENT (pàgs. 31 – 33)
- LA BATALLA DE HASTINGS (pàgs. 34 – 36)
- CONCLUSIONS (pàgs. 37 – 38)
- BIBLIOGRAFIA (pàg. 39)
- ÍNDEX (pàg. 40)